

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Právnická fakulta

Katedra trestního práva

výtisk číslo: 1

Rigorózní práce

Téma:

Ochrana veřejného činitele před urážkou
a pomluvou

Konzultant:
Zpracoval:

JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.
Mgr. Radislav Višňák

Praha X/2006

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci vypracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Praha 16. 10. 2006

Radislav Višňák
.....

Mgr. Radislav Višňák

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval JUDr. Rudolfu Vokounovi, CSc., za cenné připomínky, rady a pomoc při zpracování tématu.

Obsah

Obsah	1
1. Úvod	3
2. Význam pojmů urážka, pomluva, veřejný činitel	5
2.1. Urážka	7
2.1.1. Vymezení v obecném jazyce	7
2.1.2. Vymezení v právním jazyce	8
Zákonodárce	8
Právní věda	13
Oblast rozhodování	15
2.1.3. Souhrnné zhodnocení	16
2.2. Pomluva	17
2.2.1. Vymezení v obecném jazyce	17
2.2.2. Vymezení v právním jazyce	18
Zákonodárce	18
Právní věda	20
Oblast rozhodování	22
2.2.3. Souhrnné zhodnocení	22
2.3. Veřejný činitel	23
2.3.1. Vymezení v obecném jazyce	23
2.3.2. Vymezení v právním jazyce	24
Zákonodárce	24
Právní věda	30
Oblast rozhodování	32
2.3.3. Souhrnné zhodnocení	32
2.4. Poznámka ad marginem	34
3. Způsoby ochrany před urážkou a pomluvou	36
3.1. Obecně	36
3.2. Možnosti veřejného činitele	38
4. Poskytování trestněprávní ochrany veřejnému činiteli před urážkou a pomluvou - historický exkurz	43

5. Vypuštění přímé ochrany veřejného činitele před urážkou a pomluvou z TZ	47
5.1. O legislativním procesu	47
5.2. O argumentaci ve vládním návrhu novelizace TZ	55
5.2.1. Premisa první: je-li něco vhodné pro jeden subjekt, je to vhodné i pro další	56
5.2.2. Premisa druhá: speciální ochrana je nadbytečná, obecná úprava ochrání lépe	57
5.2.3. Premisa třetí: změna je korespondující právnímu stavu většiny států	66
5.2.4. Premisa čtvrtá: proporcionalita	69
6. Ochrana veřejného činitele před hrubou urážkou a pomluvou - pohled do praxe	73
6.1. Stručně o situaci do 31. 12. 1997	73
6.2. Jak vnímají vypuštění 3. odstavce § 156 TZ státní zástupci - výzkum	74
7. Návrhy de lege ferenda	80
8. Závěr	85
9. Literatura	86
10. Přílohy	89
Příloha č. 1	89
Příloha č. 2	90

1. Úvod

Čas jakožto dynamická veličina plyne neustále vpřed. V souvislosti s jeho během se mj. vyvíjí i lidská společnost, a to včetně svého hodnotového systému. Co bylo za správné, spravedlivé, opodstatněné, důležité, vhodné, akceptovatelné atp. považováno v minulosti, nemusí se tak jevit v současnosti; co je žádoucí v současnosti, nemusí obstát v budoucnu; někdy jsou profilujícími zájmy celospolečenské a zájmy jednotlivce stojí až na druhém místě, jindy je tomu přesně naopak. Tomu všemu odpovídá i právní řád.

Ať už jsou v té které fázi vývoje společnosti uznávány takové či onaké hodnoty a právní řád má různou kvalitu, vždy je nutná přítomnost veřejné moci, jež zabezpečí zájmy společnosti jako celku i zájmy jednotlivců. Jedním z nástrojů veřejné moci, prostřednictvím kterého jsou plněny úkoly společnosti a také realizovány zájmy jednotlivců, je veřejný činitel.

S ohledem na potřebu chránit řádný výkon pravomoci veřejných činitelů jsou v rámci právního řádu v jednotlivých právních předpisech konstituovány možné způsoby eliminace, resp. korekce škodlivých jevů. Záležitosti týkající se urážky a pomluvy veřejného činitele při výkonu jeho pravomoci nebo pro tento výkon byly do konce roku 1997 upraveny také speciálním

ustanovením trestního zákona.¹ Od té doby ovšem neztratily nic ze své faktické společenské škodlivosti.

Předkládaná práce si klade za cíl vymezit význam pojmů urážka, pomluva a veřejný činitel; pojednat o způsobech ochrany před urážkou a pomluvou; provést historický exkurz ohledně poskytované trestněprávní ochrany veřejným činitelům před urážkou a pomluvou; osvětlit situaci, za které k vypuštění speciální trestněprávní ochrany pro uvedená jednání z trestního zákona došlo; zhodnotit proběhnuvší legislativní proces se zaměřením zejména na věcnou diskusi zákonodárců a jimi užitě argumenty; poukázat na důsledky realizovaného vypuštění zmíněné ochrany, které v současnosti existují, včetně provedení vlastního výzkumu u státních zástupců ohledně jimi zastávaných názorů, a učinit návrhy právní úpravy de lege ferenda. V práci je autorem vyzdvíženo to, co považoval s ohledem na zpracovávanou problematiku za nejpodstatnější.

¹ Kde se hovoří o trestním zákonu bez další specifikace, má se tím na mysli zákon č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších změn. V nadpisech a podnadpisech jednotlivých statí je označen zkratkou „TZ“.

Jsou-li v předkládané práci dále uváděny paragrafy bez označení právního předpisu, jedná se o ustanovení trestního zákona, pokud ze souvislosti nevyplývá něco jiného.

2. Význam pojmů urážka, pomluva, veřejný činitel

Mluvená řeč a písmo tvoří základ dorozumívání se mezi členy lidské společnosti. V míře omezené se lze dorozumívat též pohyby (těla, rukou atp.) a jinými ustálenými znaky (např. dopravním značením, světelnými či kouřovými signály atd.), které něco označují, designují. Nejdůležitější část komunikace tkví tedy ve vyjadřování myšlenek ve větách, které se skládají ze slov majících svůj význam (myšlenkový obsah). Slovní zásobou se zabývá lexikologie, významem slov sémantika; jednotlivá slova jazykem užívaná uspořádávají ve slovnících, kde lze tyto základní lexikální jednotky vyhledat a jejich význam zjistit.

V běžných oblastech života společnosti se zpravidla užívá jazyka obecného; k němu přistupují v oblastech týkajících se specifických, odborných oblastí jazyky odborné (např. jazyk matematiků, lékařů, ekonomů atp.) Odborné jazyky mají mj. vlastní odborné názvosloví. „Právní jazyk je druhem obecného spisovného jazyka, který se uplatňuje v oboru práva. Rozlišujeme právní jazyk zákonodárce, jazyk používaný v oblasti rozhodovací soudní a správní činnosti, na ně navazující jazyk advokátů a jazyk právní vědy. Hlavními požadavky na právní jazyk jsou jednoznačnost, konstantnost a

srozumitelnost právní terminologie. Zákonné pojmy a jejich legální definice jsou jako součásti zákonů obecně závazné.“²

Za hlavní zvláštnost právního jazyka považuje V. Knapp jeho slovník. Uvádí, že „vztah jeho slovní zásoby ... k slovní zásobě obecného základu dotyčného spisovného jazyka se sice ve vývoji mění ..., obecně však lze říci, že právní jazyk používá slov obecného základu, a to ve stejném významu (např. dům, obec. závěť), nebo v odlišném významu (např. započtení, narovnání ...), používá slov, která netvoří součást obecného základu (např. postupník, asignatář, holograf, neopomenutelný dědic atd.), nepoužívá některých slov, která tvoří součást obecného základu, jako např. odvaha, přítel, tma a nesčetné jiné.“³

Pro zjištění významu pojmů urážka, pomluva a veřejný činitel je tedy zapotřebí zkoumat, zda ho právní jazyk sám nestanoví, popř. jak, a v jakém vztahu je takové vymezení k jazyku obecnému. Přitom je nutno respektovat pravidla jazykového výkladu, totiž: 1) slovům užitým v normativním textu rozumět ve smyslu, jaký mají v obecném základu spisovného jazyka (s výjimkou odlišně stanoveného zvláštního právního významu včetně zákonných definic); 2) neodchylovat se bez vážných důvodů od ustáleného právního významu slov stanoveného rozhodovací praxí či doktrínou; 3) přes zřejmý požadavek jednotnosti celého právního řádu nerozšiřovat právní význam

² HENDRYCH, D., aj. *Právní slovník*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-740-5. s. 705.

³ KNAPP, V. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-028-1. s. 122.

slova vymezeného v jednom zákoně automaticky na text ostatních zákonů.

V dalším textu bude s přihlédnutím k výše uvedenému vymezen význam pojmů urážka, pomluva a veřejný činitel v obecném jazyce, následně pak v jazyce právním, a to jak z pohledu zákonodárce, tak i rozhodovací praxe a právní vědy, doktríny. Na to naváže u každého pojmu souhrnné zhodnocení.

2.1. Urážka

2.1.1. Vymezení v obecném jazyce

Pro etymologii slova urážka je klíčový význam původního praslovanského slova "raz". Toto slovo bylo utvořeno od slovesa "raziti", které znamenalo *lámat, bít, tlouci, tepati*. Jeho význam byl *jeden, úder, bouchnutí, seknutí* atp. Význam slova urážka si lze pak představit jako *jedno seknutí, jeden úder do jiné osoby*. Původně se slovo používalo opravdu jen v tomto "fyzickém" smyslu, postupnou metaforizací dnes úplně běžně i jako jakýkoli jiný "nefyzický" útok a napadení nebo jakékoli jiné jednání, které se někoho dotýká (uráží ho).

Při pohledu do nedávné historie lze využít např. Masarykův Slovník naučný, který podává mj. následující: „Urážka na cti - ohrožení nebo poškození cti jiné osoby. Čest, tj. dobré jméno a pověst, jichž někdo požívá u jiných, jakož i vědomí vl.

hodnoty, zasluhuje trestní ochrany, která však nesmí jíti tak daleko, aby znemožnila právo kritiky. ...“⁴

V soudobém slovníku spisovné češtiny nalezneme pod heslem *urážka* vysvětlení, že se jedná o „výrok, jednání hrubě se dotýkající něčí cti.“⁵ Jako slova souznačná (synonyma) připadají v úvahu například *pohana*, *potupa*, *zostuzení*, *zneuctění*. Je však třeba mít na zřeteli, že jejich význam není naprosto stejný, totožný, tedy jsou jemně významově odstíněna.

Takto je tedy *urážka* vnímána v obecném jazyce. Hrubá *urážka* by pak měla představovat jednání podstatně větší intenzity, tedy výrok či jednání obzvláště hrubě se dotýkající něčí cti.

2.1.2. Vymezení v právním jazyce

Zákonodárce

Současný trestní zákon neobsahuje (a neobsahoval) závazné vymezení významu pojmů *urážka* či *hrubá urážka* prostřednictvím legální definice. Zákonodárce rovněž ani neprovedl výčet stěžejních znaků těchto pojmů prostřednictvím jejich explikace. Trestní zákon taktéž neobsahuje žádné další výslovné ustanovení, které by mohlo napomoci hodnotit jejich

⁴ Masarykův Slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. Díl VII., S-Ž. 1. vyd. Praha: Československý kompas, 1933. s. 485.

⁵ FILIPEC, J., aj. Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. 2. vyd. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0493-9. s. 472.

obsah. Při zjišťování významu těchto pojmů se tedy o autentický výklad nelze opřít. Shodná situace existovala v době účinnosti **předcházejícího** trestního zákona (1. 8. 1950 – 1. 1. 1962), tj. **zákona č. 86/1950 Sb.** ze dne 12. 7. 1950.

V **zákoně o ochraně cti** ze dne 28. 6. 1933 **č. 108/1933 Sb. z. a n.**, jenž byl účinný od 7. 7. 1933 do 1. 8. 1950 (zrušeno trestním zákonem č. 86/1950 Sb.), byla urážka vymezena v § 1 následovně: Kdo někomu nadávkou, zlým nakládáním, vyhrůžkou zlého nakládání, vydáváním v posměch nebo jinak na cti ublíží, bude soudem potrestán, není-li čin přísněji trestný, pro přestupek vězením od tří dnů do tří měsíců nebo peněžitým trestem od 50 Kč do 5000 Kč, a byl-li čin spáchán obsahem tiskopisu, pro přečin vězením od osmi dnů do šesti měsíců nebo peněžitým trestem od 100 Kč do 10 000 Kč. S tím souvisel § 5, kde byl stanoven rozsah ochrany cti: (1) Ochrany cti podle tohoto zákona požívaly též: 1. zákonodárny sbory, jejich předsednictva, výbory a komise, vláda, soudy a takové úřady a sbory, které byly zákonem povolány k výkonu správy veřejné; 2. branná moc, četnictvo, sbory státní strážné bezpečnosti a veškeré jejich samostatné části; 3. korporace zákonně uznané a politické organizace; 4. periodické tiskopisy; 5. osoby zemřelé. (2) Politické spolky, politické organizace a periodické tiskopisy požívaly však ochrany cti toliko proti trestným činům uvedeným v § 2 a 3, které byly spáchány obsahem tiskopisu nebo před početným shromážděním, a jen tehdy, směroval-li čin proti spolku, organizaci nebo periodickému tiskopisu, jejichž sídlo (místo vydání) leželo v Československé republice.

Zákon o ochraně cti ze dne 28. 6. 1933 č. 108/1933 Sb. z. a n. byl smíšenou normou obsahující současně hmotněprávní i procesní ustanovení. Dotčenou problematiku upravoval relativně komplexně. Kromě vymezení jednotlivých skutkových podstat (urážka v § 1, pomluva v § 2, utržení na cti v § 3 [k § 2 a 3 dále v bodu 2.2.2. na str. 19] a výčitka trestního stíhání neb trestu v § 4) a již zmíněného rozsahu ochrany cti formuloval důvody vylučující trestnost (důkaz pravdy a důkaz omluvitelného omylu), upuštění od potrestání, ukládání trestu při souběhu, uveřejnění rozsudku a další záležitosti. Prioritně počítal se soukromou žalobou⁶, ke které byl zásadně oprávněn ten, komu bylo trestným činem ublíženo (výjimky existovaly např. v případech, že trestný čin směřoval proti zemřelému nebo nezvěstnému - pak podávaly žalobu osoby v zákoně vypočtené). Soukromou žalobu bylo možno podat samostatně ve stanovených lhůtách nebo bylo možno se připojit k trestnímu řízení vedenému na základě veřejné žaloby. K podání veřejné žaloby bylo až na výjimky zapotřebí zmocnění „dotčených“ subjektů.

Zákon o ochraně cti přímo novelizoval **zákon č. 117/1852 ř. z.** ze dne 27. 5. 1852 **o zločinech, přečinech a přestupcích**, a to tak, že zrušil (a nahradil) jedenáct z celkem třinácti paragrafů hlavy dvanácté o přečinech a přestupcích proti bezpečnosti cti. Šlo předně o § 487 - 492 vymezující urážku na cti. V § 487 bylo podchyceno bezdůvodné obvinění ze zločinu, přečinu, nebo přestupku, přičemž urážky na cti se dopustil, kdo

⁶ K tomu blíže viz např. SÝKORA, V. *Soukromožalobní delikty: příspěvek k otázce aktivní legitimity*. 1. vyd. Praha: Linhart, 1941. s. 21 an. Komplexně je problematika související se soukromou žalobou v trestním řízení zpracována v publikaci: GRIVNA, T. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 121 s. ISBN 80-246-1107-4. V ní se autor na str. 12 např. zabývá urážkou na cti spáchanou obsahem tiskoviny a okolnostmi s tím souvisejícími.

jiného křivě vinil ze zločinu, aniž šlo obviňování tak daleko, aby nabylo vlastností, které tu podle § 209 býti musely⁷, aby se stalo zločinem utržení na cti, anebo kdo jiného křivě vinil z nějakého přečinu nebo přestupku. V § 488 bylo vymezeno bezdůvodné obvinění z jiných činů nepočestných nebo nemravných; deliktu se dopustil, kdo i jinak sdělením smyšlených nebo převrácených skutečností někoho zejména nebo znameními na něho připadajícími (tj. uvedením jména nebo jiných znaků, na základě kterých bylo možné dotyčného identifikovat - pozn. autora) křivě vinil z nějakého určitého nepočestného nebo takového nemravného činu, který by jej v obecném mínění mohl v opovržení uvést nebo snížit. § 489 zapovídal uveřejnění jiných na cti důtklivých skutečností ze života soukromého nebo rodinného, třeba pravdivých. Do rozporu se zákonem se dostal, kdo v dílech tiskových, rozšiřovaných spisech nebo vyobrazeních, anebo kdo, nejasa k tomu zvláštními okolnostmi nucen, veřejně na někoho ve známost uváděl skutečnosti na cti důtklivé ze života soukromého nebo rodinného, byť i byly pravdivé. Je zřejmé, že uvedené skutkové podstaty zahrnovaly pod urážlivé jednání i pomluvu tak, jak ji - cum grano salis - vnímá trestní zákon v současnosti. § 490 připouštěl ohledně předchozích jednání za určitých okolností důkaz pravdy, který zaručoval beztrestnost. V § 491 byla uvedena jiná veřejná hanění. Taktéž dopustil se urážky na cti, kdo někoho veřejně nebo před více lidmi, v dílech tiskových, rozšiřovaných hanlivých spisech nebo vyobrazeních jakéhokoli způsobu buď zejména nebo znameními naň připadajícími, neuváděje určitých skutečností, z opovržlivých

⁷ § 209 zákona č. 117/1852 ř. z. - Utržení na cti. Kdo někoho pro nějaký naň vymyšlený zločin u vrchnosti udá, nebo takovým způsobem obviní, že by obvinění jeho dáti mohlo vrchnosti podnět k vyšetřování nebo alespoň k pátrání proti obviněnému, dopustí se zločinu utržení na cti.

vlastností nebo z opovržlivého smýšlení vinil, anebo jej u veřejný posměch vydával. V případě, že se tomu, proti komu se řízení vedlo, povedlo prokázat, že se pohaněný dopustil zneuctujících činů, zaručovalo mu to beztrestnost. Poslední z právě uvedených paragrafů - § 492 - stanovil, že činů trestných v § 487 až 491 uvedených dopustil se i ten, kdo útoky tam dotčenými směřoval proti rodinám, proti úřadům veřejným nebo jednotlivým orgánům vlády v příčině jich úředního působení, proti korporacím zákonně uznaným nebo proti pověsti nějaké osoby zemřelé. Kromě jednotlivců tím zákon poskytoval ochranu i dalším subjektům. Úřadům veřejným nebo jednotlivým orgánům vlády byla ochrana poskytována jen ohledně jejich úředního působení, avšak mimo službu; ataky při službě byly postihovány v § 312. V § 493 byl stanoven za uvedená jednání trest a v § 494 byly vymezeny zvláštní okolnosti přitěžující. § 495 stanovil zásadu stíhání urážky na cti jen k žádosti uraženého. Speciálně byly v § 496 upraveny veřejné nadávky nebo zlé nakládání: Kdo s někým veřejně nebo před více lidmi skutkem zle nakládal, anebo - byť i tento nebyl přítomen - jemu nadával, anebo nahlas a tak, aby byl slyšen, zlým nakládáním jemu vyhrožoval, dopustil se tím přestupku, ač nebyl-li to čin trestný, na který uložen byl trest těžší, a měl býti potrestán k žádosti uraženého prostým vězením ode tří dnů až do jednoho měsíce. Mělo však uznáno býti na tuhé vězení až do tří měsíců, stala-li se urážka na takovém místě, kde se zvláštní slušnosti vyhledává, anebo když se tím chováním najevo dávala úmyslná nevážnost k celým třídám nebo stavům občanské společnosti, ke spolkům náboženským nebo národnostem. Posledním zrušeným paragrafem byl § 497 upravující výčitky pro trest odpykaný nebo prominutý: Kdo někomu pro trest odpykaný nebo prominutím

odpuštěný, anebo tomu, kdo po skončeném soudním vyšetřování nebyl vinným nalezen, pokud se počestně choval, v tom úmyslu činil výčitky, aby jej pohaněl, potrestán byl za tento přestupek k žádosti pohaněného vězením od jednoho dne až do jednoho týdne.

Právní věda

Doktrína nahlíží na obsah pojmů urážka či hrubá urážka vcelku jednotně a konstantně. **Učebnice trestního práva** hmotného autorského kolektivu katedry trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy a externích spolupracovníků z roku 2004 uvádí, že hrubá urážka „je útokem na čest, pověst a vážnost orgánu. Může být spáchána verbálně (ústně, písemně) nebo skutkem (posunky, vyobrazením). Za hrubou urážku skutkem považujeme i takový útok, který svou povahou nedosahuje charakteru násilí (např. odstrčení, držení za oděv). Vždy zde musí být souvislost útoku s výkonem pravomoci orgánu.“⁸ Jiná učebnice trestního práva hmotného z roku 2005, zpracovaná kolektivem autorů, kteří jsou interními a externími pracovníky právnických fakult v Praze, Olomouci a Brně, uvádí, že hrubou urážkou je „zvláště urážející útok na čest a vážnost chráněného orgánu. Může se jednat o útok slovní nebo skutkem (fyzický útok dotýkající se cti a vážnosti, který však nedosahuje intenzity násilí, např. úder kabelkou).“⁹ Učebnice trestního práva hmotného autorského kolektivu katedry trestního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity uvádí: „Hrubou urážkou je zvláště urážející útok na čest a vážnost uvedených orgánů slovem nebo

⁸ NOVOTNÝ, O., aj. *Trestní právo hmotné: II. Zvláštní část*. 4. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-86395-67-7. s. 245.

⁹ JELÍNEK, J., aj. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. vyd. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-533-8. s. 500.

skutkem (slovní projevy, zesměšňování, nadávky, grafický projev, nebo i fyzický útok dotýkající se cti a vážnosti napadeného - políček). Nestačí však pouhé nezdvořilé nebo neslušné chování, pokud nemá urážlivou povahu."¹⁰

V **komentářích k trestnímu zákonu** se uvádí např.: „Hrubou urážkou je zvláště urážející útok na čest a vážnost chráněného orgánu. Může jít o útok verbální nebo skutkem, např. fyzickým útokem dotýkajícím se cti a vážnosti, který však nedosahuje intenzity násilí.“¹¹ „Hrubou urážkou“ se tu rozumí zvláště urážející útok na čest a vážnost naznačeného orgánu. Může být spáchána zejm. projevem ústním, písemným, grafickým nebo posunkem anebo i fyzickým útokem nedosahujícím násilí (srov. Rt 22/66).“¹²

V **komentáři k zákonu o přestupcích** se k ustanovení § 49 odst. 1 písm. a) (Přestupku se dopustí ten, kdo jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch.) uvádí: „Přestupek lze spáchat nejen slovním nebo písemným výrokem (projevem), ale i jiným skutkem (např. posunkem, vyobrazením, i fyzickým napadením, nedojde-li k ublížení na zdraví). Podmínkou je, že výrok nebo jiný skutek je urážlivý a pachatel o této skutečnosti věděl ("nikdo se nemůže dopustit urážky, pokud neví že urážku páchá") ... Proto výrok (jiný skutek) sám o sobě

¹⁰ KUCHTA, J., KALVODOVÁ, V., ZEZULOVÁ, J. *Trestní právo hmotné: Zvláštní část*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. Edice učebnic PrF MU v Brně; sv. 260. ISBN 80-210-2530-1. s. 46.

¹¹ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon: komentář - II. díl (§ 91 až § 301)*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7. s. 989.

¹² NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., aj. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář)*. 2. vyd. Praha: Eurounion, 2002. ISBN 80-7317-009-4. s. 208.

Shodně DOLENSKÝ, A., aj. *Trestní zákon: stručný komentář*. 1. vyd. Praha: Eurounion, 1995. ISBN 80-85858-23-1. s. 214.

k naplnění znaků přestupku nepostačuje. Již proto ne, že v určitém místě, skupině obyvatel nebo situaci může být urážlivý, resp. zesměšňující, v jiných ale nikoli. Urážka nebo zesměšnění může také spočívat ve sdělení určitého údaje o jiném třetí osobě, za předpokladu, že takový údaj je nepravdivý (pomluva), nebo je sice pravdivý, ale má výrazně difamující povahu. ... bude však rozhodné, zda pomluva je jen urážkou nebo zesměšněním."¹³ Autorská dvojice Horzinková s Čechmánkem ve své publikaci věnované přestupkové problematice uvádějí: „Urážka je neslušný projev znevážení osoby, provedený slovem nebo skutkem, pokud se dotýká cti jiného (např. nadávka, opovržlivá gesta, vyhrožování, políček, lze sem podřadit i vydávání v posměch, tj. zesměšňování).“¹⁴

Oblast rozhodování

Soudní praxe se shoduje s doktrínou a je ustálena na tom, že hrubou urážkou „se rozumí nejen *slovní útok* na čest a vážnost veřejného činitele, ale také *skutek*, jímž může být i fyzický útok, který se dotýká cti nebo vážnosti veřejného činitele a nedosahuje intenzity násilí, který však může objektivně snížit vážnost veřejného činitele. Hrubě urazit lze totiž slovem nebo skutkem.“¹⁵ Takovýmto způsobem vymezila obsah pojmu hrubá urážka právní věta judikátu uveřejněného v trestní části Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČSSR číslo 22/66.

¹³ ČERVENÝ, Z., ŠLAUF, V. *Přestupkové právo: komentář k zákonu o přestupcích včetně souvisejících předpisů*. 12. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-508-7. s. 128-129.

¹⁴ HORZINKOVÁ, E., ČECHMÁNEK, B. *Přestupky a správní trestání*. 3. vyd. Praha: Eurounion, 2003. ISBN 80-7317-025-6. s. 133.

¹⁵ Text převzat ze systému ASPI. Interní číslo ASPI 476 (JUD).

Je ovšem nutno mít na paměti, že se jedná toliko o vodítko, interpretační pomůcku. Například Krajský soud v Českých Budějovicích v rozhodnutí 3 To 697/95 k tomu uvádí: „... zákon neobsahuje žádné další výslovné ustanovení, které by mohlo napomoci hodnotit charakter konkrétního výroku či skutku z toho hlediska, zda jde o urážku nebo již o hrubou urážku předpokládanou ustanovením § 156 odst. 3 tr. zák. Soudní praxe se setkává v jiných projednávaných věcech zejména s verbálními útoky vulgární povahy, kde není pochyb o naplnění pojmu tzv. hrubé urážky, obdobně jako v případě neslušných vyjádření o inteligenci napadeného veřejného činitele, případně označení názvy některých zvířat a podobně.“ Dále k věci uvádí: „...je třeba posuzovat nejen jednotlivé nevhodné použité výrazy, ale celkový dojem, smysl seřazení výroků na jedné straně nezávadných a na straně druhé nevhodných, když v celku texty působí urážlivě.“¹⁶ Pro ilustraci je vhodné doplnit, že v projednávané věci nepovažoval krajský soud na rozdíl od soudu prvního stupně výrazy, že soudkyně jednala pod nátlakem, že vyrábí právní zmetky, zneužívá své pravomoci, že její právní názory pramení z pouhé prostoduchosti, že páchá zlo překonávající zlo bývalé, za hrubou urážku, nýbrž jen za urážku; s takovým hodnocením se lze ztotožnit.

2.1.3. Souhrnné zhodnocení

Třebaže tedy v samotném trestním zákoně (avšak ani v zákoně jiném) není význam pojmu urážka závazně vymezen, bylo vymezení pro potřeby praxe podle mého názoru zcela výstižně

¹⁶ Text převzat ze systému ASPI. Interní číslo ASPI 6055 (JUD).

provedeno soudním rozhodováním a naukou. Právní jazyk při svém vymezení zůstal ve shodě s vymezením učiněným v jazyce obecném. V obou jazycích má urážka dvojí formu: 1) *verbální*, a to ústní i písemnou [v právním jazyce označovanou „slovní útok“, v obecném jazyce označovanou „výrok“], 2) *jiné tělesné aktivity* [v právním jazyce označovanou „skutek“, v obecném jazyce označovanou „jednání“], přičemž obsahem obou forem je *atak cti, resp. vážnosti jiné osoby nebo orgánu*. Uvedené vymezení pokrývá všechna v soudobé společnosti představitelná urážlivá jednání.

Za hrubou urážku lze považovat jen zvláště urážející útok na čest a vážnost.

2.2. Pomluva

2.2.1. Vymezení v obecném jazyce

Slovo pomluva je utvořeno z předpony *po-* a kořene *-mluv-* (mluviti). Původní význam předpony *po-* je zastřený, v průběhu vývoje se tato předpona adaptovala na široký počet funkcí a významů. Původ sloves *mluviti* je zřejmě zvukomalebný (podobně jako *muclat, mrclat, mručet*). Ve slově *pomluva* se tedy spojil kořen s průhledným významem *-mluv-* a předpona *po-*, proto, aby společně vyjádřili nový potřebný specifický význam *nepravdivé, utrhačné zprávy*.

Stejně jako u pojmu urážka, byl pro pohled do nedávné historie využit Masarykův Slovník naučný: „Pomluva je trestná, obsahuje-li obvinění z trestného činu, ze skutku nečestného n. nemravného, z opovržlivých vlastností n. smýšlení, které může pomlouvaného uvést v obecném mínění v opovržení. Pravdivé obvinění není ovšem pomluvou a proto je beztrestné, leč by se týkalo okolností ze života soukrom. a bylo proneseno, aniž k tomu byla důl. příčina.“¹⁷

V soudobém slovníku spisovné češtiny nalezneme pod heslem pomluva vysvětlení, že je to *nepravdivá, utrhačná zpráva, klep, kleveta*.¹⁸

2.2.2. Vymezení v právním jazyce

Zákonodárce

Pojem pomluva je vymezen **v trestním zákoně** v § 206 tak, že se jedná o sdělení o jiném *nepravdivého údaje*, který je *způsobilý značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů*, zejména poškodit jej v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu. Jako kvalifikační okolnost pak přistupuje spáchání činu tiskem, filmem, rozhlasem, televizí nebo jiným obdobně účinným způsobem. Takto je pojem pomluvy vymezen od 1. 7. 1990, kdy nabyl účinnosti zákon č. 175/1990 Sb., který měnil a doplňoval trestní zákon. Do té doby byl vymezen následovně: Kdo o jiném

¹⁷ Masarykův Slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. Díl V., N-Q. 1. vyd. Praha: Československý kompas, 1931. s. 869.

¹⁸ FILIPEC, J., aj. Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. 2. vyd. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0493-9. s. 291.

sdělí údaj, o němž ví, že je nepravdivý a způsobilý značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů, a tím a) poškodí ho v zaměstnání, b) naruší jeho rodinné vztahy, nebo c) způsobí mu jinou vážnou újmu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo nápravným opatřením. Z původně poruchového deliktu se stal (opět) delikt ohrožovací, u kterého již není zapotřebí pachatelovo vědění o nepravosti sdělovaného údaje, nýbrž postačí jeho srozumění s nepravdivostí.

V předcházejícím trestním zákoně (**zákon č. 86/1950 Sb.**) byla pomluva vymezena v § 189 jako úmyslné ohrožení vážnosti jiného u spoluobčanů sdělením někomu nepravdy. Jako kvalifikační okolnost přistupovalo spáchání činu veřejně, proti veřejnému činiteli pro výkon jeho pravomoci, nebo jestliže takový čin mohl mít nebo měl za následek těžkou újmu. Vymezení to bylo obsahově obdobné, avšak méně přesné.

V **zákoně o ochraně cti č. 108/1933 Sb. z. a n.** (k němu srov. též předchozí pasáž v oddílu 2.1.2. na str. 10) byla pomluva vymezena v § 2 jako ublížení někomu na cti tím, že před třetí osobou o něm jakýmkoliv způsobem byla někým uvedena nebo dále sdělena skutečnost, která by jej mohla vydati v opovržení nebo snížení v obecném mínění. Přísněji trestné bylo spáchání činu obsahem tiskopisu. S § 2 přímo souvisel § 3 upravující utržení na cti: Věděl-li ten, kdo někoho pomluvil (§ 2), že skutečnost, kterou uvedl nebo dále sdělil, byla nepravdivá, byl soudem potrestán, nešlo-li o čin přísněji trestný, pro přestupek vězením od jednoho do šesti měsíců, a byl-li čin spáchán obsahem tiskopisu, pro přečin tuhým vězením od tří měsíců do jednoho roku. Jestliže viník utrhal někomu na

cti podle promyšleného plánu s úmyslem, aby rozvrátil rodinný život jeho nebo člena jeho rodiny neb aby zničil hmotnou existenci takové osoby, byl potrestán tuhým vězením od jednoho do šesti měsíců, a byl-li čin spáchán obsahem tiskopisu, tuhým vězením od šesti měsíců do jednoho roku.

V předmětném zákoně tak byla ochrana proti pomluvám rozdělena do dvou paragrafů. V § 2 bylo postihováno uvádění nebo další sdělování skutečnosti, která by jiného mohla vydati v opovržení nebo jej snížit v obecném mínění; předpokladem bylo, že uváděná či dále sdělovaná skutečnost byla pravdivá, nebo sice nepravdivá, avšak pachatel o tom nevěděl. V opačném případě takové jednání postihoval § 3. Vymezení pomluvy bylo oproti současnému i jemu předcházejícímu trestnímu zákonu širší. Podle současného trestního zákona není pomluvou sdělení pravdivého údaje, třeba by i snižoval něčí vážnost.

V **zákoně č. 117/1852 ř. z.** ze dne 27. 5. 1852 **o zločinech, přečinech a přestupcích** nebyla pomluva jako taková přímo vymezena (blíže o tom na str. 11).

Právní věda

Jelikož zákonodárce pomluvu vymezil prostřednictvím legální definice, byl tím právní význam tohoto pojmu závazně určen. Tím se situace zcela odlišuje od vymezení významu pojmu urážka. Samotné termíny užití při vymezení jsou však rovněž předmětem výkladu - i jejich význam je třeba určit.

Doktrína¹⁹ se zabývá znaky: *sdělení* - postačí jediné osobě; o *jiném* - každý člověk, i dítě nebo osoba duševně chorá, odsouzený, zemřelý; *nepravdivý údaj* - může se vztahovat na nějaký čin (opomenutí) pomlouvané osoby nebo může obsahovat sdělení o nějaké její vlastnosti nebo jejím smýšlení; uvádí, že k ohrožení vážnosti u spoluobčanů nemusí dojít a postačí toliko obecná způsobilost sdělovaného údaje. K příkladům možného ohrožení vážnosti uváděným zákonem nauka uvádí: „*poškození v zaměstnání*, za které se považuje např. možnost přeřazení na nižší či méně odpovědnou funkci, možnost výpovědi apod., *narušení rodinných vztahů*, kterým se rozumí možnost vážných rozporů mezi manžely, které mohou vést až k rozvratu manželství, závažné narušení vztahů mezi rodiči a dětmi, příp. mezi ostatními blízkými příbuznými apod., *jiná vážná újma*, za niž se považuje např. větší odliv zákazníků nebo ztráta větší zakázky při podnikání, neuzavření důležité smlouvy, ohrožení politické kariéry apod.“²⁰

Nastíněná problematika sahá mimo zamýšlený záměr této práce.

¹⁹ Viz např.:

- DOLENSKÝ, A., aj. *Trestní zákon: stručný komentář*. 1. vyd. Praha: Eurounion, 1995. ISBN 80-85858-23-1. s. 285.

- NOVOTNÝ, O., aj. *Trestní právo hmotné: II. Zvláštní část*. 4. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-86395-67-7. s. 194.

- NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., aj. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář)*. 2. vyd. Praha: Eurounion, 2002. ISBN 80-7317-009-4. s. 309-310.

²⁰ ŠÁMAL, P., PŮRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon: komentář - II. díl (§ 91 až § 301)*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7. s. 1234.

Oblast rozhodování

Vzhledem k právě uvedenému je obdobná situace i v oblasti rozhodování. I zde jsou vykládány jednotlivé (dílčí) pojmy, a to ve vzájemné shodě s právní vědou. Značný prostor se věnuje prezentaci názorů ohledně naplnění jednotlivých znaků trestného činu.²¹ Rovněž zmíněná problematika sahá mimo zamýšlený záměr této práce.

2.2.3. Souhrnné zhodnocení

Význam pojmu pomluva byl závazně vymezen v § 206 trestního zákona prostřednictvím legální definice. Právní jazyk zde rovněž zůstal ve shodě s vymezením učiněným v jazyce obecném stejně jako u významu pojmu urážka (který ovšem nevymezil zákonodárce, nýbrž doktrína a rozhodovací praxe). V obou jazycích je zdůrazněna nepravdivost zprávy, resp. údaje, jako základní faktor, dále pak schopnost způsobit nactiutrhání, resp. ohrozit (značnou měrou) něčí vážnost u spoluobčanů.

Pomluva - zasahující čest jakožto mravní hodnotu lidské bytosti ve společnosti - je tudíž specifickým případem urážky. Madarův právní slovník ohledně toho uvádí: „Urážka na cti je úmyslný, neslušný projev nevážnosti slovem nebo skutkem, který se dotýká cti jiného (např. nadávka, vydávání v posměch, opovržlivá gesta, vyhrožování, políček); některé formy útoků na čest mají zvláštní označení, takže urážka pak zahrnuje všechny formy zbývající, zvláště neupravené. Tak zejména urážku je nutno

²¹ Např. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 11. 2002 sp. zn. 5 Tdo 873/2002, nebo Rt 5 Tdo 83/2003 [interní čísla ASPI: 25143, 28449 (JUD)].

lišit od pomlouvání, jež záleží ve sdělení nepravdivých údajů, ohrožujících něčí vážnost. ... pojem urážky není v našem právu výslovně definován.“²²

Vzhledem k uvedenému považuji toto vymezení za zdařilé, výstižné a soudobým společenským potřebám plně adekvátní.

2.3. Veřejný činitel

2.3.1. Vymezení v obecném jazyce

Slovní spojení veřejný činitel je utvořeno z přídavného jména „veřejný - týkající se života společnosti, organizované činnosti nějakého celku, státu, obce ap.“²³ a podstatného jména „činitel - osoba něco činící, (na) něco působící.“²⁴ Jedná se tedy o osobu činící něco, co se týká života společnosti.

Takové vymezení je vskutku velmi široké; lze si pod něj dosadit členitou skupinu jedinců vyvíjejících nejrůznější činnosti mající vztah k ostatní společnosti, a to jak činnosti pozitivní (např. poskytování zdravotnické pomoci), tak činnosti

²² MADAR, Z., aj. *Právní slovník: II díl. P-Ž*. 5. vyd. Praha: Panorama, 1988. s. 486.

²³ FILIPEC, J., aj. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. 2. vyd. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0493-9. s. 488. Další uváděné významy slova veřejný: dějící se, konaný za účasti veřejnosti, opak k tajný; určený, sloužící veřejnosti, opak k soukromý; ve veřejnosti rozšířený, známý.

²⁴ Opakovaně citováno, s. 49.

Další uváděný význam slova činitel: věc, okolnost (na) něco působící, faktor.

negativní (např. olupování osob v parku). Druhá zmíněná varianta ovšem není v obecném jazyce s pojmem veřejný činitel spojována, a i varianta první má vyhraněnější obsah. Zpravidla evokuje představu osoby veřejně prospěšně činné nadané jistými oprávněními. Jedná se ovšem jen o jakési deduktivní dovozování významu uvedeného pojmu z ostatních premis, neboť - jak bylo ukázáno - za použití slovníku spisovné češtiny k takovému výkladu jednoznačně dospět nelze.

2.3.2. Vymezení v právním jazyce

Zákonodárce

V současném znění **trestního zákona č. 140/1961 Sb.** je pojem veřejného činitele vymezen v 9. odstavci § 89 následovně: Veřejným činitelem je volený funkcionář nebo jiný odpovědný pracovník orgánu státní správy a samosprávy, soudu nebo jiného státního orgánu nebo příslušník ozbrojených sil nebo ozbrojeného (od 1. 1. 2007 bezpečnostního) sboru, soudní exekutor při výkonu exekuční činnosti, sepisování exekutorských zápisů a při činnostech vykonávaných z pověření soudu podle zvláštního právního předpisu, pokud se podílí na plnění úkolů společnosti a státu a používá přitom pravomoci, která mu byla v rámci odpovědnosti za plnění těchto úkolů svěřena. Při výkonu oprávnění a pravomocí podle zvláštních právních předpisů je veřejným činitelem také fyzická osoba, která byla ustanovena lesní stráží, vodní stráží, stráží přírody, mysliveckou stráží nebo rybářskou stráží. K trestní odpovědnosti a ochraně veřejného činitele se podle jednotlivých ustanovení tohoto zákona vyžaduje, aby trestný čin byl spáchán v souvislosti s

jeho pravomocí a odpovědností. Funkcionář nebo jiný odpovědný pracovník státního orgánu, samosprávy, ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru cizího státu, se za těchto podmínek považuje za veřejného činitele, pokud tak stanoví vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána.

Vymezení je však nutno ještě doplnit, neboť podle § 162a se u trestných činů přijímání úplatku podle § 160, podplácení podle § 161 a nepřímého úplatkářství podle § 162 veřejným činitelem vedle osoby uvedené v 9. odstavci § 89 rozumí též jakákoliv osoba zastávající funkci v zákonodárném nebo soudním orgánu nebo v orgánu veřejné správy cizího státu, nebo v podniku, v němž má rozhodující vliv cizí stát, nebo v mezinárodní organizaci vytvořené státy nebo jinými subjekty mezinárodního práva veřejného, pokud je s výkonem takové funkce spojena pravomoc při obstarávání věcí obecného zájmu²⁵ a trestný čin byl spáchán v souvislosti s touto pravomocí.

Uvedené vymezení je jednoznačně nejobsáhlejší legální definicí současného trestního zákona. Svou nynější tvář získalo v rozmezí posledních zhruba osmi let.²⁶ Od doby účinnosti trestního zákona nastavší dnem 1. 1. 1962 do roku 1990 se neměnilo vůbec, následně - ve srovnání se změnami v letech

²⁵ Za obstarávání věcí obecného zájmu se považuje též zachovávání povinností uložené právním předpisem nebo smluvně převzaté, jejímž účelem je zajistit, aby v obchodních vztazích nedocházelo k poškození nebo bezdůvodnému zvýhodňování účastníků těchto vztahů nebo osob, které jejich jménem jednají.

²⁶ Zákon č. 96/1999 Sb. s účinností od 9. 6. 1999 doplnil trestní zákon o § 162a. Zákon č. 238/1999 Sb. s účinností od 1. 1. 2000 vložil do 9. odstavce § 89 za větu první větu novou týkající se vyjmenovaných strážů. Zákonem č. 120/2001 s účinností od 1. 5. 2001 byla za slova "nebo ozbrojeného sboru," vložena pasáž týkající se soudních exekutorů. Zákon č. 265/2001 Sb. s účinností od 1. 1. 2002 doplnil 9. odstavec § 89 o poslední větu.

nedávno minulých - jen (relativně) mírně.²⁷ I přes svou obsáhlost však poskytuje vhodná vodítka - vytyčuje jednotlivé znaky - pro podřazení určitých osob v určitých situacích pod pojem veřejného činitele. Za základ dalšího stručného výkladu bylo vzato rozčlenění provedené v učebnici trestního práva hmotného autorského kolektivu katedry trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy a externích spolupracovníků z roku 2004: vymezení veřejného činitele obecné a konkrétní v § 89 odst. 9, vymezení speciální v § 162a odst. 2.²⁸

Obecné vymezení: Veřejným činitelem je volený funkcionář nebo jiný odpovědný pracovník orgánu státní správy a samosprávy, soudu nebo jiného státního orgánu nebo příslušník ozbrojených sil nebo ozbrojeného (od 1. 1. 2007 bezpečnostního) sboru, pokud se podílí na plnění úkolů společnosti a státu a používá přitom pravomoci, která mu byla v rámci odpovědnosti za plnění těchto úkolů svěřena.

Konkrétní vymezení: Veřejným činitelem je

1. soudní exekutor při výkonu exekuční činnosti, sepisování exekutorských zápisů a při činnostech vykonávaných z pověření soudu podle zvláštního právního předpisu,
2. fyzická osoba, která byla ustanovena lesní stráží, vodní stráží, stráží přírody, mysliveckou stráží nebo rybářskou stráží, a to při výkonu oprávnění a pravomocí podle zvláštních právních předpisů,

²⁷ Zákonem č. 175/1990 Sb. s účinností od 1. 7. 1990 byla za slovy „státního orgánu“ vypuštěna slova „státní hospodářské, družstevní nebo společenské organizace.“ Zákonem č. 557/1991 Sb. byla s účinností od 1. 1. 1992 slova „národního výboru“ nahrazena slovy „orgánu státní správy a samosprávy“.

²⁸ NOVOTNÝ, O., aj. *Trestní právo hmotné: II. Zvláštní část*. 4. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-86395-67-7. s. 239 an.

3. funkcionář nebo jiný odpovědný pracovník státního orgánu, samosprávy, ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru cizího státu, pokud tak stanoví vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána a podílí se na plnění úkolů společnosti a státu a používá přitom pravomoci, která mu byla v rámci odpovědnosti za plnění těchto úkolů svěřena.

Speciální vymezení: Veřejným činitelem je jakákoliv osoba zastávající funkci

1. v zákonodárném nebo soudním orgánu nebo v orgánu veřejné správy cizího státu,
 2. v podniku, v němž má rozhodující vliv cizí stát, nebo v mezinárodní organizaci vytvořené státy nebo jinými subjekty mezinárodního práva veřejného,
- pokud je s výkonem takové funkce spojena pravomoc při obstarávání věcí obecného zájmu.

Vždy se k trestní odpovědnosti a ochraně veřejného činitele podle jednotlivých ustanovení trestního zákona vyžaduje, aby trestný čin byl spáchán v souvislosti s jeho pravomocí a odpovědností.

Pro větší názornost byla jednotlivá vymezení uspořádána do tabulky.

Veřejný činitel

PODLE § 89 ODST. 9

PODLE § 162a ODST. 2

Vymezení obecné		Vymezení konkrétní				Vymezení speciální	
volení funkcionář nebo jiný odpovědný pracovník	orgánu st. správy samosprávy soudu jiného st. orgánu	fyzická osoba, která byla ustanovena strážní	lesní vodní přírody mysliveckou rybářskou	soudní exekutor funkcionář nebo jiný odpovědný pracovník	státního orgánu samosprávy ozbrojených sil ozbrojeného sboru	jakákoliv osoba zastávající funkci v orgánu cizího státu	zákonomárném soudním veřejné správy podniku, v němž má rozhodující vliv cizí stát mezinárodní organizaci vytvořené státy nebo jinými subjekty mezinárodního práva veřejného
příslušník sil ozbrojeného (bezpečnost.) sboru	ozbrojených sil (bezpečnost.) sboru						
+		+		+	+	+	+
podílí se na plnění úkolů společnosti a státu		při výkonu oprávnění a pravomocí podle zvláštních právních předpisů		při výkonu exek. činnosti, sepisování exek. zápisů a při činnostech vykonávaných z pověření soudu podle zvláštního právního předpisu			pokud je s výkonem takové funkce spojena pravomoc při obstarávání věci obecného zájmu
+		+		+		+	
používá přitom pravomoci, která mu byla v rámci odpovědnosti za plnění těchto úkolů svěřena				podílí se na plnění úkolů společnosti a státu			
+		+		+		+	
+		+		+		+	
<p>K trestní odpovědnosti a ochraně veřejného činitele se podle jednotlivých ustanovení trestního zákona vyžaduje, aby trestný čin byl spáchán v souvislosti s jeho pravomocí a odpovědností.</p>							

Jednotlivé dílčí pojmy (např. orgán státní správy, příslušník ozbrojených sil, pravomoc apod.) jsou rozpracovány doktrínou i rozhodovací praxí (viz o nich níže).

V trestním zákoně č. 86/1950 Sb. byl pojem veřejného činitele vymezen v 10. odstavci § 75 tak, že za veřejného činitele byl považován každý, kdo obstarával věci veřejné a byl k tomu povolán. Dále zákon demonstrativně uváděl některé funkce, jejichž nositelé měli status veřejného činitele. Kromě členů národních výborů, jiných podle zákona zvolených zástupců lidu a soudců z lidu, byli jako veřejní činitelé chápáni také funkcionáři lidových družstev, státní zaměstnanci, řídicí nebo rozhodující zaměstnanci státních, národních, komunálních nebo jiných veřejných podniků a lidových družstev, dále příslušníci branné moci nebo jiného ozbrojeného sboru nebo orgánu povolného chránit nebo zajišťovat bezpečnost lidí a majetku anebo provádět svým osobním úkonem rozhodnutí veřejného činitele.

Zvolený způsob vytýčení do jisté míry zjednodušoval posouzení otázky, zda určitá osoba je veřejným činitelem či není, jelikož vyjmenované funkcionáře dogmaticky jako veřejné činitele chápal, nezachytil však základní smysl institutu veřejného činitele, totiž jeho ochranu i odpovědnost v konkrétních situacích. Vymezení nedoznalo po celou dobu účinnosti předmětného zákona změn.

V zákoně č. 178/1924 Sb. z. a n. o úplatkářství a proti porušování úředního tajemství byl pojem veřejného činitele vymezen v 1. odstavci § 6: Veřejnými činiteli uvedenými v

předchozích ustanoveních jsou orgány a zaměstnanci státu, země, župy, okresu, obce nebo jiné veřejnoprávní korporace, veřejných podniků, ústavů a fondů. Na rozdíl od vymezení ve shora uvedených trestních zákonech, zahrnoval předmětný trestněprávní předpis pod pojem veřejného činitele kromě jednotlivců též kolektivní orgány. Situaci s ohledem na individuální trestní odpovědnost korigoval ve 3. odstavci téhož paragrafu tím, že u orgánů složených z několika fyzických osob byla činitelem každá osoba, která byla členem tohoto orgánu. Vymezení samotné bylo provedeno velmi široce. K zákonu existuje zajímavá judikatura Nejvyššího soudu ČSR zabývající se jednak obsahem pojmu veřejný činitel, hlavně ale podstatou úplatkářství, korupčního jednání.²⁹

Pojem veřejný činitel se objevuje i v dalších zákonech meziválečného Československa (např. v § 7 zákona č. 319/1919 Sb. z. a n., kterým se povoluje další náklad na nouzové práce silniční), není v nich však vymezen, a tak jeho chápání bylo v tom kterém předpise spíše intuitivní; heslo veřejný činitel neobsahoval ani Slovník veřejného práva československého uspořádaný Jiřím Hoetzelem a Františkem Weyrem.

Právní věda

Obdobně jako u pomluvy je zapotřebí konstatovat, že zákonodárce pojem veřejný činitel vymezil prostřednictvím legální definice, a tím jeho právní význam závazně určil. Jak

²⁹ Rt 5386 Rozhodnutí Zm IV 666/34, Rt 4160 Rozhodnutí Zm I 233/30, Rt 4157 Rozhodnutí Zm I 485/30, Rt 4052 Rozhodnutí Zm I 338/30, Rt 4047 Rozhodnutí Zm II 10/31, Rt 2963 Rozhodnutí Zm II 317/27, Rt 3415 Rozhodnutí Zm I 771/28 [interní čísla ASPI: 27760, 22071, 22069, 22009, 22006, 21627, 21331 (JUD)].

již bylo uvedeno, rozpracovává právní věda³⁰ jednotlivé dílčí pojmy: *volený funkcionář nebo jiný odpovědný pracovník* - nerozhoduje, zda jde o pracovníka voleného, jmenovaného, ustanoveného či pověřeného, zda jeho pracovní poměr je trvalý nebo dočasný, anebo jde jen o ojedinělý úkol; *státní orgán* - zejm. Parlament ČR, orgány státní správy, soudy a státní zastupitelství; *orgány samosprávy* - především orgány obcí a krajů; ohledně podřazení orgánů profesní samosprávy je situace sporná, kloním se však spíše ke kladnému stanovisku, a to s přihlédnutím k veřejnoprávnímu režimu upravujícím nucené členství a okolnosti související; *ozbrojené síly* - armáda, Vojenská kancelář prezidenta republiky, Hradní stráž; *ozbrojené sbory* - především Policie ČR, Bezpečnostní informační služba, Vězeňská stráž a justiční stráž ČR; *plnění úkolů společnosti a státu* - přijímání a vykonávání rozhodnutí při realizaci důležitých veřejných funkcí; jde o užší pojem než obstarávání věcí obecného zájmu; *používání pravomoci svěřené v rámci odpovědnosti za plnění úkolů* - pravomoc pojmově zahrnuje prvek rozhodování a moci, odpovědnost je úměrná významu svěřeného úkolu; kromě vlastní rozhodovací pravomoci jde i o zabezpečování výkonu rozhodnutí jiného orgánu; ochranu veřejného činitele nepožívá, kdo vykonává svou pravomoc způsobem odporujícím zákonu nebo překročí svou pravomoc; jednotlivé stráže (lesní, přírody, myslivecká, rybářská) jsou upraveny speciálními zákony³¹; u stráže vodní v současnosti

³⁰ Viz např.:

- NOVOTNÝ, O., aj. *Trestní právo hmotné: II. Zvláštní část*. 4. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-86395-67-7. s. 239-243.

- KUČTA, J., KALVODOVÁ, V., ZEZULOVÁ, J. *Trestní právo hmotné: Zvláštní část*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. Edice učebnic PrF MU v Brně; sv. 260. ISBN 80-210-2530-1. s. 44.

³¹ Zákon č. 289/1995 Sb. o lesích, zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, zákon č. 449/2001 Sb. o myslivosti, zákon č. 99/2004 Sb. o rybářství.

absentuje právní základ pro její existenci a činnost; *soudní exekutor* - fyzická osoba splňující předpoklady podle zákona č. 120/2001 Sb. o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), kterou stát pověřil exekutorským úřadem; *exekuční činnost* - pouze činnost při nuceném výkonu exekučních titulů; *sepisování exekučních zápisů* - pouze zápisy o skutečnostech v exekučním řádu vymezených.

Oblast rozhodování

Judikatura se pojmu veřejný činitel věnovala a věnuje ve značném rozsahu. Z poslední doby lze uvést například následující rozhodnutí publikovaná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek v trestních věcech: Rt 4 Tz 25/2006, Rt 31/2004, Rt 21/2004, dále pak např. Rt 49/2001, Rt 33/96 atd.; při používání starších rozhodnutí je však třeba mít vždy na paměti obsahové změny v § 89. Při vymezování jednotlivých dílčích pojmů je judikatura ve shodě s doktrínou.

2.3.3. Souhrnné zhodnocení

Na rozdíl od pojmů urážka a pomluva, u kterých se vymezení učiněné v jazyce právním zcela shoduje s vymezením učiněným v jazyce obecném, je u pojmu veřejný činitel jeho vymezení učiněné v obecném jazyce z hlediska dalšího možného užívání ve sféře práva nepoužitelné. Význam pojmu veřejný činitel byl závazně vymezen v 9. odstavci § 89 a ve 2. odstavci § 162a trestního zákona prostřednictvím legální definice. Jednotlivé

osoby, které je třeba za veřejné činitele považovat, jsou určovány trojím způsobem: obecně, konkrétně a speciálně. Charakteristickými znaky pro veřejného činitele jsou: specifické postavení, zaměstnání nebo funkce; podílení se na plnění úkolů společnosti a státu; používání pravomoci svěřené v rámci odpovědnosti za plnění těchto úkolů. I přes obsáhlost zákonného vymezení vznikají (a budou dále vznikat) v aplikační praxi nejasnosti ohledně přiznávání statusu veřejného činitele, a to právě proto, že provedené vymezení je založeno na abstrakci (zobecnění) jednotlivých znaků. Výčtová metoda, jež by vyjmenované osoby per definitionem považovala za veřejné činitele, není s přihlédnutím ke stálému vývoji orgánů veřejné moci praktická, a ani pro futuro se s ní nepočítá.³² K postupnému zpřesňování vymezení pojmu veřejného činitele slouží judikatura a doktrína. V některých případech je ovšem úřední osobě postavení veřejného činitele přiznáváno výslovně právním předpisem (např. matrikáři a tajemníku matričního úřadu při výkonu matriční činnosti v § 9 odst. 6 zákona č. 301/2000 Sb. o matrikách). Celkově lze vymezení pojmu veřejný činitel charakterizovat jako zdařilé, nevyžadující koncepční změnu.

³² Viz § 412 dne 21. 3. 2006 zamítnutého návrhu trestního zákona: Parlament ČR, Poslanecká sněmovna. *Sněmovní tisk 744: v. n. z. trestní zákoník - EU* [online]. [cit. 2006-10-14]. Dostupné z: http://www.psp.cz/forms/tmp_sqw/23820026.doc. Srov. též úpravu v novém slovenském trestním zákoně z 20. 5. 2005 č. 300/2005 Zb. v § 128 odst. 1 a 2. K tomu např. SAMÁŠ, O., STIFFEL, H., TOMAN, P., *Trestný zákon: stručný komentár*. 1. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2006. ISBN 80-8078-078-1. s. 270-272.

2.4. Poznámka ad marginem

Problematika týkající se zkoumání urážky, pomluvy, veřejného činitele (i jiných entit) se přirozeně nevyčerpává vymezením významu (myšlenkového obsahu) pojmů. Záleží na autorovi, jak svou práci pojme a kam ji směřuje, co s ohledem na zpracovávané téma považuje za podstatné, jaké oblasti rozpracuje, v jaké šíři, s jakou detailností, jaký přístup a metody zvolí atd.

Např. pojem veřejný činitel by mohl být předmětem několika samostatných prací: zmapování a zhodnocení vývoje předmětného pojmu v legislativě a judikatuře v jedné z nich, vymezení pojmu a detailní rozbor legální definice z pohledu de lege lata v další, úvahy o vhodném statusu de lege ferenda v další, mezinárodně právní komparace v další atp.

Co se urážky týče, lze ad illustrandum poukázat na práci prvorepublikového autora A. Ráliše, který se urážkami podrobně zabýval; při své práci využíval indukční metodu. Provedl jejich rozčlenění na tři druhy, a to urážky osob soukromých, urážky osob a institucí vrchnostenských a kombinaci obou předcházejících druhů. U všech třech druhů rozeznával dvě formy: akční a reakční; třídění prováděl podle vztahu urážejícího k uráženému. Reakční forma byla odpovědí, reakcí urážejícího na předcházející útok ze strany uráženého. Při akční formě byla urážka sama o sobě útokem, aniž urážený k tomu zavládal podnět. Dětila se dále na dvě skupiny podle sledovaného účelu. První skupina - autofinální - zahrnovala urážky

nesledující žádný vnější účel, nýbrž jen vnitřní uspokojení uražečovo. Druhá skupina - vlastní akce - naopak zahrnovala urážky směřující k nějakému vnějšímu cíli. Po provedeném rozčlenění se autor detailně zabýval jednotlivými kategoriemi z hlediska etiologie, fenomenologie a možných způsobů prevence a represe.³³

O pomluvě (mimo jiné) pojednal například soudobý autor L. Vojáček v rámci práce věnované genezi a recentnímu stavu ochrany cti v našem právu. Sám dílo charakterizoval jako historickoprávní pohled, který se snažil zpřístupnit i laikům, a nikoli jako trestněprávní studii systematicky analyzující metodami právní dogmatiky jednotlivá ustanovení právních předpisů.³⁴

Z uvedeného je zřejmé, že i v této práci je s dotčenými entitami (urážkou, pomluvou, veřejným činitelem) pracováno způsobem a v rozsahu, jaký autor považoval vzhledem k tématu za optimální.

³³ RÁLIŠ, A. *Delikty proti cti na venkově: kriminologická studie*. 1. vyd. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 1929. 107 s.

³⁴ VOJÁČEK, L. *Urážky, pomluvy, nactiutrhání: ochrana cti v československém trestním právu*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. 503 s. ISBN 80-86861-51-1.

3. Způsoby ochrany před urážkou a pomluvou

3.1. Obecně

Ochrana práv je zabezpečována právním řádem jako celkem, v jeho rámci pak jednotlivými právními odvětvími v mezích své působnosti. Ochrana je realizovatelná jednak prostředky soukromoprávními, a to zejména prostřednictvím soudní ochrany na základě žaloby, popřípadě též svépomocí, jednak prostředky veřejnoprávními, a to v řízeních trestním či správním, jednak kombinací prostředků z oblasti soukromoprávní i veřejnoprávní. Jakýmsi svorníkem nad oběma oblastmi je článek 10 LZPS³⁵, zejména odstavec 1, v němž je stanoveno, že každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno. Uvedený článek je přímo použitelný. V českém právním řádu je ovšem současně prováděn v § 11 občanského zákoníku, jenž stanoví, že fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy, a dále v § 206 trestního zákona a v odstavci 1 písmeno a) § 49 přestupkového zákona (znění obou ustanovení viz výše str. 18 a str. 14). Za určitých okolností

³⁵ Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

K čl. 10 blíže např. PAVLÍČEK, V., aj. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář. 2. díl, Práva a svobody. 2. dopl. a podstatně rozš.* vyd. Praha: Linde, 1999. ISBN 80-7201-170-7. s. 108-117.

přicházejí v úvahu dále i zákon č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů, tiskový zákon č. 46/2000 Sb. a zákon č. 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání.

Za základ jsou považovány prostředky soukromoprávní, neboť „dosavadní rozsáhlé zkušenosti naše i zahraniční svědčí přesvědčivě o tom, že právě univerzálnější občanskoprávní prostředky mohou účinným způsobem přispět k nerušené realizaci těchto hodnot osobnosti fyzické osoby, zejména k účinné nápravě - často tíživě pocítované - nemajetkové újmy ... (např. neoprávněné zásahy učiněné ve formě slovní (verbální) urážky, či urážejícího chování anebo ve formě pomluvy, které snižují vážnost postavení určité fyzické osoby a vedou ke ztrátě důvěry v jeho osobu).“³⁶

Soukromoprávní prostředky jsou ovšem nedostačující v případě, kdy k nápravě nepostačuje pouze zdržení se dalších urážek či pomluv, odstranění závadového stavu, poskytnutí přiměřeného zadostiučinění - ať již pouze morálního nebo i v penězích (lze-li ve skutečnosti vůbec urážky a pomluvy vyvážit penězi), eventuálně i nahrazení způsobené škody napadenému. Jde o situace, kdy čin již zasahuje nikoli jen zájmy individua, ale zvýšenou měrou zájmy společnosti. „Chráněny jsou však jen takové zájmy, jimž společnost přikládá zvláštní význam. V tomto smyslu jsou proto i zájmy jednotlivců zájmy společenskými, pokud je společnost chrání.“³⁷ Pak se uplatňují prostředky práva veřejného, správního nebo

³⁶ KNAP, K., ŠVESTKA, J., aj. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 3. vyd. Praha: Linde, 1996. ISBN 80-7201-029-8. s. 106-107.

³⁷ SOLNAŘ, V., CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J. *Základy trestní odpovědnosti: podstatně přepracované a doplněné vydání*. 1. vyd. Praha: Orac, 2003. ISBN-80-86199-74-6. s. 169.

trestního, se svými sankcemi. Použití veřejnoprávních prostředků ochrany není samozřejmě podmíněno pouze nedostatečností ochrany soukromoprávní, ale naplněním takových znaků, které zákon předepisuje.

3.2. Možnosti veřejného činitele

Možnosti ochrany uvedené výše v bodu 3.1. se vztahují na všechny fyzické osoby, tudíž i na fyzické osoby ve zvláštním postavení veřejného činitele. Ohledně tam uvedených prostředků práva soukromého je ovšem nezbytné se zamyslet, zda jsou vhodně a účinně využitelné i v oblasti sféry působnosti práva veřejného.

Soudní ochrana realizovaná prostřednictvím žalob na ochranu osobnosti je zajisté dostačující k řešení ataků mezi soukromými osobami; každá z nich totiž reprezentuje jen sama sebe, a je proto správné, aby pak - v duchu zásady *vigilantibus iura* - i sama své zájmy takto hájila. Veřejný činitel se vždy podílí na plnění úkolů společnosti a státu, nereprezentuje sám sebe, nýbrž je nástrojem veřejné moci. V případě napadení urážkou či pomluvou je atakován v souvislosti se svou pravomocí a odpovědností. Tudíž se jako vhodné a žádoucí jeví, aby mu v takovém případě poskytoval ochranu prvosledově stát; napadený by se pak s případnými dalšími návrhy na svou ochranu mohl připojit. Jako nejvhodnější zdá se být státem uskutečňovaná ochrana prostřednictvím práva trestního, popř. i správního, a

to zanesením odpovídající „privilegované“ ochrany do skutkových podstat; ustanovení trestního či správního práva, která obecně chrání před urážkou a pomluvou všechny fyzické osoby, k takovému účelu nepostačují. Myslitelná je samozřejmě i státem uskutečňovaná ochrana prostředky soukromého práva, a to podáváním žalob a vedením soudních sporů jménem veřejného činitele, nelze ji ale mít za praktickou.

Nynější období ovšem zvláštní trestněprávní ochraně veřejného činitele nepřeje. Např. v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 3. 2006 sp. zn. 4 Tz 25/2006 se uvádí: „ ... veřejný činitel ani v souvislosti s výkonem pravomoci nepožívá proti výrokům spočívajícím v urážkách nebo pomluvách nějaké zvláštní ochrany podle příslušných ustanovení trestního zákona, ale je trestním zákonem popřípadě zákony z jiných právních odvětví (§ 11 a násl. občanského zákoníku) chráněn jako kterákoli jiná fyzická osoba. Jestliže je veřejný činitel vystaven verbálním projevům byť i ničím nepodložené nespokojenosti a tyto projevy nelze podřadit pod ta ustanovení, která obecně chrání čest, pověst a dobré jméno všech fyzických osob, měla by být součástí jeho profesionálního přístupu k výkonu funkce i schopnost s takovými projevy se vyrovnat.“³⁸ Zde je vhodné podotknout, že celkově se v judikatuře prozatím nelze setkat ani alespoň s náznakem kritiky současného stavu. Zato obdobných apelů na profesionalitu jako je tomu v závěru právě citované stati, znějících v daných souvislostech - nemoha se zbavit toho dojmu - spíše chlácholivě, je k nalezení povícero.

³⁸ Text převzat ze systému ASPI. Interní číslo ASPI 28751 (JUD).

Obdobně je třeba i u zvažování ostatních možností řešení situací, v nichž k urážení či pomlouvání dochází, vzít na zřetel, že veřejný činitel je na rozdíl od ostatních (soukromých) osob, které mají vůči sobě shodné možnosti řešení, oproti nim vázán dalšími povinnostmi a konvencemi³⁹. Ad illustrandum lze uvést, že je nemyslitelné, aby příslušník Policie ČR provádějící služební úkon s osobou, o které má důvodné podezření, že páchá přestupek, poté, co je ze strany afektované osoby slovně hrubě urážen a popliván, jednání ukončil s tím, že s někým, kdo se neumí chovat přiměřeně situaci, jednat nebude.

V současné době se této problematice počíná věnovat pozornost i v odborné literatuře. Kučera s Richterem k tomu v časopise Trestní právo uvádějí, že veřejní činitelé „jsou v porovnání se soukromými osobami výrazně hendikepováni, pokud jde o bezprostřední řešení slovního napadání. Zatímco běžný občan si jej nikdy nemusí nechat líbit a může například místo konfliktu opustit nebo hulvátovi řádně vyčinit, veřejně činné osoby jsou zpravidla napadány v situacích, které jim neumožňují takto bezprostředně reagovat. Často mají přímo zákonnou povinnost s urážejícími osobami jednat. A právě pro výkon jejich povinností jsou obvykle napadány. ... Přitom nám není znám jediný důvod proč by pro výkon své pracovní činnosti měli snášet jakékoliv urážlivé slovní výpady. ... Proto nás při sledování věci veřejných stále častěji napadá otázka, jestli je možné slušnost účinně chránit jen prostředky civilního práva a zda nebylo unáhlené při demokratizujících legislativních procesech v

³⁹ Specifika postavení veřejného činitele jsou prezentována i na jiných místech této práce, a to v bodu 5.2.4. na str. 70 an. a dále v bodu 7 na str. 80.

právním řádu ochranu prostředky trestního práva de facto vyloučit.“⁴⁰

Uvedený názor je zatím takřikajíc první vlaštovkou. Dosud v odborné literatuře „polistopadového období“ převládá tendence zcela opačná, někdy až s pitoreskními závěry. Např. v poznámkách k § 4 nového správního řádu R. Ondruš uvádí: „Pracovník správního úřadu musí účastníkům vždy vykat a při jednání s nimi nezvyšovat hlas ani nereagovat na jejich argumenty popudlivě či hystericky. Neměl by se s nimi dohadovat a je povinen bez jakékoliv osobní reakce strpět i urážky či invektivy z jejich strany. Nesmí je odbývat, skákat jim do řeči či se povinnému rozhovoru vyhýbat, zapírat se či při telefonickém rozhovoru přerušovat hovor odložením telefonu apod. Za všech okolností musí pracovník správního úřadu zachovat důstojnost veřejného činitele či pracovníka jednajícího jménem státu, který ve správním řízení reprezentuje.“⁴¹ To velmi trefně okomentoval ve svém příspěvku R. Pomahač: „Listujeme-li vládními návrhy Správního řádu, počínaje návrhem věcného záměru, který byl zpracován ještě v minulém století, objevíme v každém z těchto návrhů věty určené spíše vykonavatelům, a jiné spíše adresátům a uživatelům veřejné správy. Kromě toho pak samozřejmě i věty, o nichž si první i druzí myslí své a neberou je zcela vážně. Skvostnou ukázkou toho posledního je ustanovení § 4 odst. 1 o povinnosti chovat se zdvořile k dotčeným osobám. O této povinnosti říká první z publikovaných komentářů, že by ten,

⁴⁰ KUČERA, P., RICHTER, M. Trestní postih verbálních útoků. *Trestní právo*, leden 2006, roč. XI, č. 1, s. 4-5. ISSN 1211-2860.

⁴¹ ONDRUŠ, R. *Správní řád: nový zákon s důvodovou zprávou a poznámkami*. 1.vyd. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-523-0. s. 37-38.

kdo plní úkoly vyplývající z působnosti správního orgánu, neměl účastníkům hystericky skákat do řeči, přičemž by však měl bez jakékoli osobní reakce strpět invektivy z jejich strany. Dobrou reakcí na toto ustanovení bylo - jak ukazují tiskové zprávy z poslední doby - vybavení přepážkových pracovníků městských úřadů služebními pistolemi se slzným plynem."⁴²

Autorovy názory týkající se vhodného způsobu ochrany veřejného činitele před urážkou a pomluvou jsou prezentovány v části označené Návrhy de lege ferenda.

⁴² POMAHAČ, R. Nový správní řád mezi řádky. In. Nový správní řád: zákon č. 500/2004 Sb., 500/2004 Sb. ACT of 24th June 2004 Code of Administrative Procedure. 1. vyd. Praha: ASPI, 2005. 555 s. ISBN 80-7357-109-9. s. 73-82.

4. Poskytování trestněprávní ochrany veřejnému činiteli před urážkou a pomluvou - historický exkurz

Na úvod této kapitoly považuji za velmi významné zdůraznit, že po celou dobu poskytování trestněprávní ochrany bylo jejím hlavním, primárním cílem umožnit řádný a nerušený výkon činnosti veřejného činitele související s jeho pravomocí a odpovědností a upravené právním řádem, nikoli ochrana veřejného činitele jako takového. Zvláštní trestněprávní ochrana přiznávaná veřejným činitelům slouží totiž k ochraně zájmu společnosti na oprávněném výkonu veřejné moci.

Veřejný činitel byl v právě uvedeném smyslu před hrubou urážkou nebo pomluvou od 1. 1. 1962, kdy nabyl účinnosti trestní zákon č. 140/1961 Sb., trestněprávně chráněn prostřednictvím samostatné skutkové podstaty obsažené ve 2. odstavci § 156, která zněla: Kdo hrubě urazí nebo pomluví veřejného činitele při výkonu jeho pravomoci nebo pro tento výkon, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo nápravným opatřením nebo peněžitým trestem. K nepatrné změně došlo s účinností zákona č. 175/1990 Sb., který jinak dosti výrazně měnil a doplňoval trestní zákon, od 1. 7. 1990. Dosavadní odstavec 2 § 156 byl označen jako odstavec 3 a

vypustila se v něm slova „nebo nápravným opatřením“. Na samotné jádro ochrany před hrubou urážkou nebo pomluvou neměla změna vliv. Uvedená ochrana tak platila dá se říci beze změny 36 let - do 31. 12. 1997, ke konci kteréhož dne došlo prostřednictvím zákona č. 253/1997 Sb., kterým se měnil a doplňoval trestní zákon, k vypuštění celého 3. odstavce v § 156.

Avšak zvýšená ochrana veřejných činitelů (resp. veřejných úředních osob) před (hrubou) urážkou nebo pomluvou prostřednictvím trestního práva nebyla záležitostí toliko až trestního zákona č. 140/1961 Sb. Jednalo se o pokračování v dlouhodobém trendu. Již v předchozím trestním zákoně č. 86/1950 Sb. se taková úprava nacházela, a to nikoli coby nějaké novum, nýbrž jako bezprostřední nástupkyně obdobně pojaté skutkové podstaty konstituované v § 312 rakouského trestního zákona z roku 1852 (o tom blíže v dalším odstavci). § 180 - Urážka veřejného činitele - zněl: Kdo urazí veřejného činitele při výkonu jeho pravomoci nebo pro tento výkon, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců. Na rozdíl od trestního zákona z roku 1961, který požadoval hrubou urážku, postačovala zde urážka prostá. V tomto případě se rovněž jednalo o samostatnou skutkovou podstatu. Naproti tomu pomluva veřejného činitele pro výkon jeho pravomoci přistupovala jako kvalifikační okolnost ve 2. odstavci pod písmenem b) k základní skutkové podstatě trestného činu pomluvy zachycené v 1. odstavci § 189. Konstrukce vypadala následovně: (1) Kdo úmyslně ohrozí vážnost jiného u spoluobčanů tím, že o něm někomu sdělí nepravdu, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců. (2) Odnětím svobody až na jeden rok bude pachatel potrestán, dopustí-li se takového činu proti veřejnému činiteli pro výkon

jeho pravomoci. Dlužno dodat, že pomlouvačné jednání bylo oproti trestnímu zákonu z roku 1961 daleko méně precizováno.

Obdobná trestněprávní ochrana proti urážce byla poskytována i v předcházejícím zákoně - č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích - který u nás platil a byl účinný nejen za Habsburků, nýbrž i po celou dobu prvorepublikového demokratického zřízení, jež bez nadsázky mohlo být vzorem velké části ostatní Evropy. § 312 - označený rubrikou Urážky veřejných úředníků, sluhů, strážů, zřízenců železničních atd. - zněl: Uraží-li kdo slovem nebo skutkem osobu nějakou v § 68 jmenovanou⁴³, když vykonává nějaký příkaz vrchnostenský nebo koná úřad svůj nebo službu svou, potrestán budiž za přestupek, ač není-li to čin trestný, na který uložen jest trest těžší. Delikt je v dané normě zařazen mezi přestupky, avšak z dnešního pohledu má bezpochyby charakter soudobého trestného činu; za přečiny a přestupky, které byly soudně trestnými, bylo možno mj. uložit trest vězení s délkou trvání od čtyřadvaceti hodin do šesti měsíců.⁴⁴ Doplnoval tak

⁴³ § 68 - Pozdvižení - do zrušení ke dni 23. 10. 1948 zákonem č. 231/1948 Sb. zněl:

„Srocení více osob k tomu, aby vrchnosti násilím činily odpor, jest zločinem pozdvižení; nechť se odpor takový děje v úmyslu, aby se něco vynutilo, aby se někdo povinnosti nějaké na něm spočívající sprostil, aby se zřízení nějaké nebo výkon veřejného rozkazu zmařil, nebo jakýmkoliv způsobem veřejný pokoj rušil.

Při tom nečiní rozdíl, zdali násilí směřuje proti soudci, proti osobě vrchnostenské, proti úředníku, proti vyslanci, zřízenci nebo služebníku úřadu státního nebo obecního, proti strážci civilní, finanční nebo vojenské, nebo proti četníku, anebo proti úředníku lesnímu, k hlídání lesů ustanovenému, byť i byl ve službě soukromé, jen když jest příslušným úřadem zeměpanským do přísahy vzat, nebo proti osobám k lesům dohlížejícím, týmž způsobem do přísahy vzatým, nebo proti osobě k dohledu na státních nebo soukromých železnicích nebo k obstarávání jízdy na nich nebo k ochraně nebo provozu státního telegrafu zřízené, pokud osoby ty vykonávají nějaký rozkaz vrchnostenský, anebo konají úřad svůj nebo svou službu.“

⁴⁴ K charakteru právní úpravy blíže viz např.: MALÝ, K. *České právo v minulosti*. 1. vyd. Praha: Orac, 1995. ISBN 80-85903-01-6. s. 199 an.

ochranu poskytovanou v § 81 před zločinem spočívajícím v násilném vztažení ruky na osoby vrchnostenské nebo nebezpečným jim vyhrožováním ve věcech úředních, kterého se pachatel dopouštěl s cílem zmaření nebo vynucení nějakého úředního jednání nebo konání služby.

Na časové ose by se takto dalo postupovat směrem ke vzdálenějším obdobím ještě dále, ale s tím by vymizela srovnatelnost podmínek v moderních a tehdejších společnostech. Pro potřeby předkládané práce se takto vymezená etapa jeví jako optimální.

Z uvedeného je patrné, že ve všech shora uváděných obdobích existovala potřeba kriminalizace popsaných společensky škodlivých jednání, což se odráželo v platném trestním právu. Jsem přesvědčen, že taková potřeba nepřestala existovat ani po 31. 12. 1997, kdy došlo k vymizení jejího odrazu v trestním zákoně, třebaže prozatím není dostatečně nazrálá doba pro její opětovné realizování v trestních normách. Argumenty, o něž se mé přesvědčení opírá, jsou uváděny též v ostatních částech práce.

5. Vypuštění přímé ochrany veřejného činitele před urážkou a pomluvou z TZ

5.1. O legislativním procesu

Dne 19. 6. 1997 předložila vláda ČR Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR návrh zákona, kterým se měnil a doplňoval trestní zákon. Dokument byl označen jako sněmovní tisk 220⁴⁵. Jeho součástí byla také důvodová zpráva, která je povinnou náležitostí každého návrhu zákona, přičemž jejím účelem je odůvodnit principy nové právní úpravy, zhodnotit platný právní stav a vysvětlit nezbytnost nové úpravy v jejím celku (obecná část) i jednotlivá ustanovení (zvláštní část). Zástupcem navrhovatele byla poslankyně za KDU - ČSL a tehdejší ministryně spravedlnosti JUDr. Vlasta Parkanová.

Jak vyplývá z obecné části výše zmíněné důvodové zprávy⁴⁶, předkládaný návrh se týkal tří oblastí. Výslovně je uvedeno, že se především zaměřil na oblast hospodářských a majetkových deliktů, že druhou významnou oblastí je postih drogové kriminality a posledním okruhem úprav je vypuštění dvou trestných činů poskytujících zvýšenou ochranu prezidentu

⁴⁵ Parlament ČR, Poslanecká sněmovna. *Sněmovní tisk 220: vládní návrh zákona, kterým se mění a dop. trestní zákon* [online]. Praha, 1997. [cit. 2005-08-20]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?O=2&T=220>.

⁴⁶ Opakovaně citováno. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t022000a.htm>

republiky a dalším osobám v postavení veřejného činitele před především verbálními útoky.

Daná situace může připomínat legislativní proces římského republikánského práva, kdy lidovému shromáždění hlasujícímu o přijetí či odmítnutí předloženého návrhu jako celku byla v jedné osnově předkládána ustanovení různého charakteru, např. opatření nepopulární s opatřeními vítanými. Tím se zvyšovala pravděpodobnost přijetí ustanovení prvně zmiňovaných, která by samostatně byla přijata jen stěží. Modifikace spočívá v záměně nepopulárních a vítaných opatření s opatřeními „významnými“ a běžnými (tedy bez přívlasků) a dále v tom, že v době římského státu se jednalo o kumulaci cílenou, kdežto v tomto konkrétním případě jsem přesvědčen o sloučení bez konkrétního záměru novelizovat trestní zákon společně s oblastí, na kterou se návrh *především* zaměřuje a s oblastí *významnou*, bez většího povšimnutí též v oblasti *další*, podstatné z pohledu navrhovatele jaksi méně. Avšak nastolená úvodní situace, jak jest z dalšího patrné, měla při projednávání předloženého návrhu nepominutelný vliv.

Návrh zákona byl poslancům rozeslán dne 20. 6. 1997. Dne 1. 7. 1997, tedy 11 dní poté, bylo zahájeno 1. čtení. V úvodu vystoupila JUDr. Parkanová jako zástupce navrhovatele. Ve své řeči zkonkretizovala a doplnila okolnosti vztahující se k prvním dvěma oblastem. K poslední oblasti jen ocitovala sdělení obsažené již v obecné části důvodové zprávy, totiž, že „v případech, kdy takový útok má skutečně charakter hrubé neslušnosti nebo výtržnosti, anebo kdy je způsobilý ohrozit vážnost napadeného, lze takové jednání postihnout podle dalších

ustanovení trestního zákona, chránících každou osobu.“⁴⁷ Poté bylo slovo předáno určenému zpravodaji, Mgr. Zdeňku Zajíčkoví, který krátce doplnil předkladatelskou zprávu ministryně spravedlnosti, přičemž stručně odůvodňoval opodstatněnost prvních dvou oblastí návrhu. V závěru své řeči uvedl: „Třetí, jakoby samostatnou částí navrhované novely zákona je problematika skutkové podstaty trestného činu hanobení prezidenta republiky. Myslím si, že tato úprava je bezproblémová. Na závěr si troufám tvrdit, že vládní návrh zákona, který je nám předložen k projednání, je způsobilý k projednání v orgánech sněmovny ...“⁴⁸ Zpravodaj zde navrhované vypuštění 3. odstavce z § 156 trestního zákona, týkající se hrubé urážky nebo pomluvy veřejného činitele při výkonu jeho pravomoci nebo pro tento výkon, zcela pominul.

V následně otevřené rozpravě se jednotliví poslanci, jichž bylo z celkového počtu 200 ve sněmovně přítomno 192, ve svých příspěvcích orientovali takřka výhradně na oblasti hospodářských a majetkových deliktů a drogové kriminality.

Jednou ze dvou výjimek byl poslanec za SPR - RSČ Zdeněk Krampera, který se dotkl oblastí všech, třebaže pouze okrajově. Ke třetí uvedl: „Poslední okruh úprav obsažených v předkládaném návrhu - vypuštění trestných činů poskytujících zvýšenou ochranu prezidentu republiky a dalším osobám v postavení veřejného činitele - považuji také z hlediska historického

⁴⁷ Parlament ČR, Poslanecká sněmovna. *Sněmovní tisk 220: vládní návrh zákona, kterým se mění a dop. trestní zákon* [online]. Praha, 1997. [cit. 2005-08-20]. Dostupné z:

<http://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/012schuz/s012007.htm>

⁴⁸ Opakovaně citováno. Dostupné z:

<http://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/012schuz/s012007.htm>

zneužívání k odsouzení politicky nepohodlných osob za potřebné."⁴⁹

S takovouto argumentací se nelze ztotožnit. Odhlédneme-li od toho, že není blíže uvedeno, které historické období, v němž docházelo ke zneužívání výše naznačenému, měl konkrétně poslanec Krampera na mysli, lze s obecnou platností od zákona požadovat nikoli posuzování minulosti, ale zaručení (regulaci) budoucnosti. Stejně ustanovení může v různých dobách vyznačujících se různými politickými režimy sloužit k naplňování různých cílů a nelze proto podle mého názoru uplatňovat princip „černobílého“ vidění situace, v rámci kterého dojde prostě ke zrušení zákonného ustanovení. Je nutno pojmut věc v kontextu s ostatními podmínkami aktuálně přítomnými, event. těmi, které je možno předpokládat s vyšším stupněm pravděpodobnosti a na základě toho pak přijímat příslušná opatření.

Druhým, kdo se rovněž věnoval poslednímu okruhu navrhovaných úprav, byl poslanec PhDr. Miroslav Sládek, předseda SPR - RSČ. Jeho příspěvek byl však vzdálen od věcnosti a ke konstruktivnímu řešení mohl jen stěží přispět.

Po 1. čtení byl usnesením Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR č. 401 ze dne 2. 7. 1997 přikázán předložený vládní návrh zákona k projednání ústavně právnímu výboru, výboru pro obranu

⁴⁹ Parlament ČR, Poslanecká sněmovna. *Sněmovní tisk 220: vládní návrh zákona, kterým se mění a dop. trestní zákon* [online]. Praha, 1997. [cit. 2005-08-20]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/012schuz/s012007.htm>

a bezpečnost a výboru pro sociální politiku a zdravotnictví. Iniciativně se návrhem zákona zabýval též výbor pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu. Ani jeden z výborů se však problematiky vypuštění 3. odstavce v § 156 trestního zákona nedotkl.

2. čtení se konalo dne 2. 9. 1997. Po obecné rozpravě, ve které se právě zmíněnou problematikou rovněž nikdo nezabýval, následovala tentýž den rozprava podrobná, během které se předkládají k návrhu zákona pozměňovací, popřípadě jiné návrhy. Ohledně § 156 trestního zákona byly podány 2 pozměňovací návrhy, avšak ani jeden z nich se nevztahoval k 3. odstavci přímo.

Jako první se u § 156 trestního zákona pozastavil poslanec za SPR - RSC Jindřich Nehera. Jeho příspěvek, resp. pozměňovací návrh, se týkal zvýšení trestní sazby uvedené v 1. a 2. odstavci. Navrhovaným vypuštěním odstavce 3. se příspěvek nezabýval.

Dále pak poslanec za SPR - RSC Ing. Martin Smetana navrhoval vypuštění celého § 156 trestního zákona a současně též § 198 (Hanobení národa, rasy a přesvědčení) a § 198a (Podněcování k národnostní a rasové nenávisti). V odůvodnění k požadovanému zrušení celého § 156 trestního zákona uváděl: „U § 156 i po zrušení třetího odstavce jde o typický pozůstatek minulého trestního pořádku, neboť tento paragraf chránil a dosud chrání určitou skupinu obyvatel, která právě vykonává funkci veřejného činitele, nad rámec běžné ochrany, které se má

dostat všem občanům státu bez rozdílu. Této ochrany se dostává veřejnému činiteli i podle jiných ustanovení trestního zákona, např. podle § 196⁵⁰. Speciální ochrany se dostává navíc veřejnému činiteli před přímým útokem, a to v paragrafech 153 až 155 trestního zákona, což vytváří dostatečnou právní ochranu. Pokud bude i nadále trestní zákon chránit osobu postavenou do role veřejného činitele i speciálním ustanovením nad rámec faktické a nutné ochrany zdraví, majetku a cti veřejného činitele, vytváří se situace naprosté nedotknutelnosti a výjimečnosti těch osob, kde i pouhá kritika jejich práce a postojů bude posuzována jako porušení ustanovení uvedeného paragrafu. To přirozeně nemá v demokratické společnosti oporu a nemůže být tedy chráněno speciálním paragrafem. Proto nezbyvá než podat tento návrh.⁵¹

Jelikož jednotlivé argumenty použité poslancem Ing. Smetanou jsou obdobné těm, které byly užity ve zvláštní části důvodové zprávy, zabývám se jimi na jiném místě této práce. Příspěvek přednesený v diskusi je však nutno vnímat v kontextu s „dobovou atmosférou“ a s celkovým působením SPR - RSČ na tehdejší parlamentní (i obecné politické) scéně.

3. čtení proběhlo dne 5. 9. 1997. V hlasování o pozměňovacím návrhu poslance Ing. Martina Smetany ohledně vypuštění § 156 trestního zákona se pro vyslovalo 21 a proti 149 ze 186 přítomných poslanců a návrh byl zamítnut. S podobným

⁵⁰ Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci - pozn. autora.

⁵¹ Parlament ČR, Poslanecká sněmovna. *Sněmovní tisk 220: vládní návrh zákona, kterým se mění a dop. trestní zákon* [online]. Praha, 1997. [cit. 2005-08-20]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/013schuz/s013006.htm>

výsledkem skončilo hlasování o pozměňovacím návrhu poslance Jindřicha Nehery.

Následně pak Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR vyslovila souhlas s vládním návrhem zákona podle sněmovního tisku 220, když z přítomných 186 poslanců se pro vyslovilo 154, proti 3 a 29 se hlasování zdrželo. Senátem Parlamentu ČR byl uvedený vládní návrh zákona schválen dne 24. 9. 1997 ve znění postoupeném Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR. Předtím se návrhem zákona zabývaly Výbor pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost, Ústavně-právní výbor a Výbor petiční, pro lidská práva, vědu, vzdělávání a kulturu. Schválený zákon podepsal dne 30. 9. 1997 prezident republiky a zákon byl dne 1. 10. 1997 doručen k podpisu předsedovi vlády; vyhlášen byl dne 13. 10. 1997 ve Sbírce zákonů v částce 85 pod číslem 253/1997 Sb., s účinností od 1. 1. 1998.

Lze shrnout:

- vypuštění 3. odstavce § 156 trestního zákona bylo projednáváno v rámci osnovy vládního návrhu společně s dalšími dvěma oblastmi (hospodářských a majetkových deliktů a drogové kriminality), které byly vnímány jako profilující, v rámci čehož se problematika útoku na veřejného činitele stala přinejmenším nevýraznou;
- 1. čtení návrhu zákona proběhlo 11 dní po jeho rozeslání poslancům, což vzhledem k tehdejší celospolečenské situaci

neumožňovalo povaze věci odpovídající přípravu parlamentní rozpravy;⁵²

- při sněmovním projednávání ve všech třech čteních se vypuštění 3. odstavce § 156 trestního zákona věnovali (více méně okrajově) pouze 4 poslanci za SPR - RSČ, přičemž přednesené příspěvky byly spíše charakteru politického nežli juristického;
- žádný ze sněmovních výborů, který vládní návrh projednával, se vypuštěním 3. odstavce z § 156 trestního zákona nezabýval;
- Senátem Parlamentu ČR byl uvedený vládní návrh zákona schválen ve znění postoupeném Poslaneckou sněmovnou.

Z uvedeného je možné dovozovat, že legislativní proces, kterým došlo k vypuštění 3. odstavce § 156 trestního zákona poskytujícího veřejnému činiteli ochranu před hrubou urážkou nebo pomluvou při výkonu jeho pravomoci nebo pro tento výkon, proběhl po stránce formálně právní předepsaným způsobem, avšak věcnou stránku, tj. skutečné zabývání se podstatou problému, je nutno hodnotit jako nedostatečnou.

⁵² Zákonná úprava (§ 89 zákona č. 90/1995 Sb., ze dne 19. 4. 1995, o jednacím řádu Poslanecké sněmovny) stanoví, že návrh se doručí poslancům a poslaneckým klubům nejméně 10 dnů před schůzí sněmovny, na které má dojít k jeho prvnímu čtení. S předmětným vládním návrhem (sněmovní tisk 220), byl však současně poslancům dne 19. 6. 1997 rozeslán návrh novely zákona o konkurzu a vyrovnání (sněmovní tisk 219), jehož 1. čtení probíhalo rovněž dne 1. 7. 1997, dále vládní návrh zákona, kterým se mění a doplňuje živnostenský zákon (sněmovní tisk 221), jehož 1. čtení připadlo na 2. 7. 1997 a především vládní návrh zákona na změnu rozpočtových pravidel (sněmovní tisk 222), ohledně kterého byl vyhlášen stav legislativní nouze, na základě čehož bylo 1. čtení vynecháno a 2. i 3. čtení proběhlo taktéž dne 1. 7. 1997. V atmosféře vrcholící krize národního hospodářství (mj. jedné z příčin následných předčasných parlamentních voleb), s čímž souviselo i právě zmíněné projednávání tzv. „ekonomických balíčků“ ve stavu legislativní nouze, hledání vhodného řešení k odstranění povodňových následků, s přihlédnutím k úkolům plynoucím z dalších předložených návrhů na změny zákonů a standardní každodenní pracovní náplní poslanců, se jeví jedenáctidenní lhůta od doručení k projednání na precizní přípravu velice krátká.

5.2. O argumentaci ve vládním návrhu novelizace TZ

Argumentace obsažená ve zvláštní části důvodové zprávy, jež byla součástí vládního návrhu zákona, kterým se mění a doplňuje trestní zákon (sněmovní tisk 220), byla k navrhovanému vypuštění 3. odstavce § 156 trestního zákona následující: „Ze skutkové podstaty útoku na veřejného činitele podle § 156 se z obdobných důvodů, jaké platí pro změnu ve vztahu k § 103⁵³, vypouštějí případy urážky nebo pomluvy osoby požívající ochrany veřejného činitele. Proti ponechání této skutkové podstaty v trestním zákonu stojí dále jednak námitka její nadbytečnosti s ohledem na ostatní skutkové podstaty precizněji chránící čest a osobní vážnost, jednak námitka, že občan naopak proti stejnému jednání veřejného činitele rovněž nepožívá zvýšené ochrany. Navržená změna koresponduje právnímu stavu, který v trestní oblasti platí ve většině států (zvláštní trestněprávní ochrana se veřejnému činiteli poskytuje před násilným nikoliv např. jen verbálním jednáním). Pokud k takovému jednání dojde na veřejnosti nebo na místě veřejnosti přístupném, anebo způsobem

⁵³ Ohledně § 103 ve zvláštní části důvodové zprávy stálo: „Ustanovení § 103 chrání presidenta republiky před jeho hanobením pro výkon jeho pravomoci nebo pro jeho činnost v politickém životě. Již nález Ústavního soudu České republiky publikovaný pod č. 91/1994 Sb. shledal jako protiústavní takto formulovanou zvýšenou ochranu ústavních orgánů České republiky a z tohoto důvodu část § 102 trestního zákona zrušil. Obdobné důvody, kterými Ústavní soud České republiky odůvodnil svůj postup, platí i v případě zvláštní ochrany presidenta republiky. Zde přistupuje navíc situace, že prezident republiky jako poškozený je zároveň osobou výlučně oprávněnou k rozhodnutí o abolicí, agraciaci nebo rehabilitaci. Zvýšená trestněprávní ochrana přitom není prostředkem, kterým by si prezident republiky měl zajistit vážnost a úctu u spoluobčanů. Z těchto důvodů se ustanovení § 103 vypouští. Ochrana před verbálními a dalšími útoky, které protiprávně snižují jeho vážnost, je jinak prezidentu republiky poskytována jako kterémukoliv občanu.“

uvedeným v § 206, je takové jednání nadále postižitelné podle ustanovení, chránících každou fyzickou osobu."⁵⁴

5.2.1. Premisa první: je-li něco vhodné pro jeden subjekt, je to vhodné i pro další

Z obdobných důvodů, jaké platí pro změnu ve vztahu k § 103, se ze skutkové podstaty útoku na veřejného činitele podle § 156 vypouštějí případy urážky nebo pomluvy osoby požívající ochrany veřejného činitele.

K „obdobným důvodům, jaké platí pro změnu ve vztahu k § 103“ je nutno uvést, že z hlediska jazykového použitý výraz „obdobný“ evokuje nutnost srovnávání. Jako problematická pak vystupuje sama možnost srovnání ochrany jedince ve specifickém postavení prezidenta republiky⁵⁵ a širokého spektra osob majících postavení veřejného činitele, zejm. pak nejpočetnější skupiny veřejných činitelů, kterou tvoří příslušníci Policie ČR. Přestože normy generálně a právní normy především mají obecný charakter, tzn. vztahují se na skupinu případů stejného druhu a neurčitého počtu (nikoli tedy na individuální případ),⁵⁶

⁵⁴ Parlament ČR, Poslanecká sněmovna. *Sněmovní tisk 220: vládní návrh zákona, kterým se mění a dop. trestní zákon* [online]. Praha, 1997. [cit. 2005-08-20]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t022000a.htm>

⁵⁵ Před hanobením pro výkon jeho pravomoci nebo pro jeho činnost v politickém životě, přičemž, jak se dále uvádí, zvýšená trestněprávní ochrana není prostředkem, kterým by si prezident republiky měl zajistit vážnost a úctu u spoluobčanů.

⁵⁶ Blíže k tomu viz např.: BOGUSZAK, J., ČAPEK, J., GERLOCH, A. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-13-0. s. 26, 76 an.

nelze při posuzování (a porovnávání) uvedených subjektů, jichž se měly trestněprávní normy dotýkat, odhlédnout od konkrétní situace, ve které byly přijímány a postupovat izolovaně od tehdejší reality. Zatímco prezident republiky byl představován osobou bezúhonnou, bezesporu morálně čistou a všeobecně uznávanou v rámci ČR i na mezinárodní úrovni, s vysokou autoritou, byla Policie ČR, jejíž příslušníci nejčastěji a z hlediska vnímání společnosti „nejviditelněji“ coby veřejní činitelé vystupovali, na pólu zcela opačném. Svůj kredit a autoritu teprve hledala, což, vzhledem k povaze plněných úkolů (převážně represivní povahy) a ne ještě dostatečnému oproštění se v myslích některých politiků (ovšem i jiných) oné doby od historizujících vzpomínek na její roli do roku 1989, nebylo jednoduché. Obdobná situace panovala ohledně dalších typických představitelů veřejných činitelů, jakými byli státní zástupci (někdejší prokurátoři), pracovníci obecní policie, příslušníci vězeňské služby a justiční strážé atp. Provedené postavení sobě naroveň uvedených dvou subjektů (prezidenta republiky na jedné straně a skupiny veřejných činitelů na straně druhé) s tím, že co je aplikováno u jednoho, je bez dalšího použitelné i u druhého, nepovažují za opodstatněné.

5.2.2. Premisa druhá: speciální ochrana je nadbytečná, obecná úprava ochrání lépe

Proti ponechání této skutkové podstaty v trestním zákonu stojí dále námitka její nadbytečnosti s ohledem na ostatní skutkové

podstaty precizněji chránící čest a osobní vážnost. Pokud k takovému jednání dojde na veřejnosti nebo na místě veřejnosti přístupném, anebo způsobem uvedeným v § 206, je takové jednání nadále postižitelné podle ustanovení chránících každou fyzickou osobu.

Zde je nutno ihned na počátku podotknout, že neadresný odkaz na „ostatní“ skutkové podstaty, které mají precizněji chránit čest a osobní vážnost, se jeví bezpochyby lichým. Jaké měl předkladatel na mysli? Podle dále zmíněného paragrafu 206 a konstatování „pokud k takovému jednání dojde na veřejnosti nebo na místě veřejnosti přístupném“ lze usuzovat, že by se mělo jednat o skutkové podstaty obsažené v hlavě páté zvláštní části trestného zákona, tedy o takové, které chrání před trestnými činy hrubě narušujícími občanské soužití. Avšak v následujícím textu dochází k protiřečení. Na jedné straně jest totiž uváděno, že existují vhodnější skutkové podstaty využitelné k ochraně cti a osobní vážnosti veřejného činitele (bez jakéhokoli odkazu či příkladu), na druhé straně se v zápětí uvádějí zpřesňující (omezující) předpoklady pro možné využití: „pokud k takovému jednání dojde na veřejnosti nebo na místě veřejnosti přístupném, anebo způsobem uvedeným v § 206, je takové jednání nadále postižitelné podle ustanovení chránících každou fyzickou osobu“. Jak ale postupovat v případech, kde takové předpoklady nejsou naplněny a nepodaří-li se podřadit pachatelovo jednání, které je pocitováno jako společensky škodlivé, pod některou z oněch skutkových podstat poskytujících preciznější ochranu? Uplatní se princip Nullum crimen sine lege vycházející z článku 39 LZPS, jenž zakotvuje, že "jen zákon

stanoví, které jednání je trestným činem...", anebo si bude praxe hledat vlastní cestu, jak takové jednání trestněprávně postihnout?

Využitelným materiálem je kupříkladu usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 11. 2002 sp. zn. 5 Tdo 983/2002, které bylo včetně stanovisek Právnické fakulty Univerzity Karlovy a Vrchního soudu v Praze publikováno pod číslem 279/2003 ve sbírce rozhodnutí českých soudů ve věcech trestních vydávané nakladatelstvím ORAC⁵⁷.

Situace vypadala následovně: Obviněný byl rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 4. 3. 2002 uznán vinným trestným činem útoku na státní orgán podle § 154 odst. 1 písm. b) trestního zákona a trestným činem útoku na státní orgán podle § 154 odst. 2 trestního zákona. Tyto trestné činy měl spáchat tím, že dne 6. 11. 2001 kolem 15.40 hodin telefonoval státní zástupkyni do její kanceláře, a řekl jí: „ty svině, budeš litovat toho, co jsi řekla včera v televizi, uvidíš, co se stane“, a následně téhož dne kolem 15.45 hodin telefonát zopakoval a v domnění, že hovoří se státní zástupkyní, ačkoli fakticky hovořil s vedoucí správy obvodního státního zastupitelství, řekl: „ten včerejšek si odneseš, žádného komunistu a marxistu-leninistu jsi zavřít nedala a jako takového chudáka zavřít dáš, když nic neudělal, ber to jako poslední varování, odnesou to tvoje děti, svině, dej si pozor, jdu po tobě a budeš toho litovat“, přičemž takto slovně napadl jmenovanou státní zástupkyni pro její vystupování předchozího

⁵⁷ Sbírký Orac: rozhodnutí českých soudů ve věcech trestních. Sbírký Orac - trestní. Sešit 3/2003 (celkově 32). Praha: Orac, 2003. Vychází dvanáctkrát ročně. ISSN 1213-094X.

dne u obvodního soudu při zastupování obžaloby ve věci jiného obžalovaného.

V tomto případě tedy ohledně hrubé urážky státní zástupkyně coby veřejného činitele nebyly splněny předpoklady, že k jednání dojde na veřejnosti nebo na místě veřejnosti přístupném, ani že k němu dojde způsobem uvedeným v § 206. Zmíněné jednání proto nebylo možno postihnout podle ustanovení chránících každou fyzickou osobu.

Soud prvního stupně tedy podřadil učiněná skutková zjištění pod 2. odstavec § 154, který zní: Kdo hrubě urazí nebo pomluví státní orgán při výkonu jeho pravomoci nebo pro tento výkon, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem. Tato skutková podstata, která je obsažena v trestním zákoně do současné doby, je přesnou kopií skutkové podstaty, již obsahoval zrušený 3. odstavec § 156 s tím, že namísto slov „veřejného činitele“ stojí slova „státní orgán.“ Vypuštění skutkové podstaty uvedené v 2. odstavci § 154 totiž zcela nekonceptně nebylo do vládního návrhu novelizace trestního zákona zahrnuto; uvedená situace je nezdůvodnitelná, a to i s přihlédnutím ke skutečnosti, že po vypuštění § 102 postihujícího mj. hanobení republiky, může být osoba postižena za hanobení jednotlivého státního orgánu, za hanobení státu jí ovšem zákon trestem nehrozí.

Obviněný se proti rozhodnutí odvolal, přičemž mj. namítal, že pokud jde o trestný čin útoku na státní orgán podle § 154 odst. 2 trestního zákona, je nutno, aby byl hrubě uražen státní orgán. Obviněný byl toho názoru, že urazil státní zástupkyni,

ale nebyl napaden celý orgán, kterým by bylo státní zastupitelství, resp. v předmětném výroku nebylo nic, z čeho by se dalo dovodit, že projev směřoval ke konkrétnímu státnímu orgánu.

Věc se pak prostřednictvím dovolání dostala k Nejvyššímu soudu ČR. Nejvyšší státní zastupitelství k podanému dovolání mj. uvedlo, že se nelze ztotožnit s výhradou obviněného proti právní kvalifikaci, pokud verbální útok proti konkrétní státní zástupkyni nepovažuje za napadení celého orgánu. Obviněný na ni zaútočil pro způsob, jakým vykonávala své povinnosti státní zástupkyně, přičemž v tomto směru nelze oddělovat zákonnou ochranu státního zastupitelství jako státního orgánu a státních zástupců, kteří reálně vykonávají působnost státního zastupitelství, a proto nelze urazit „privátně“ státního zástupce verbálním útokem vedeným v souvislosti s výkonem jeho služebních povinností.

Nejvyšší soud ČR pak dokonce dovodil, že za státní orgán ve smyslu § 154 odst. 2 trestního zákona je nutno považovat nejen státní zastupitelství jako celek, ale i státního zástupce jako konkrétní osobu, takže trestný čin útoku na státní orgán podle tohoto ustanovení lze spáchat i útokem vůči osobě státního zástupce. Rozhodnutí bylo navrženo k uveřejnění ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. Na poradě trestního kolegia Nejvyššího soudu byl však učiněn závěr, že vyjádřený názor je nesprávný.

Ve vyjádření Právnické fakulty Univerzity Karlovy se k tomu mj. vádí: „Uvedený právní názor je předně v rozporu s

veškerým dosavadním výkladem trestných činů proti výkonu pravomoci státního orgánu a veřejného činitele podle oddílu prvního hlavy třetí zvláštní části trestního zákona. Komentáři, učebnicemi i judikaturou bylo vždy podáváno, že zatímco ustanovení § 153 a 154 tr. zák. chrání státní orgán jako celek, tj. jako orgán kolektivní, ustanovení § 155 a 156 chrání veřejného činitele jako jednotlivce. Pochopitelně s tím, že útok proti orgánu může být v konkrétním případě veden i »prostřednictvím« jednotlivce, má-li se týkat výkonu pravomoci orgánu jako celku a nikoliv pouze daného jednotlivce (srov. Šámal P., Púry F., Rizman S. - Trestní zákon. Komentář. 4. vydání, Praha C. H. Beck; Novotný O. a kol. - Trestní právo hmotné. II. Zvláštní část, 3. vydání, Praha CODEX 1997, str. 166-169; nálezy Pl. ÚS 43/93; rozhodnutí 52/65, 9/73 Sb. rozh. tr. aj.). Uvedený právní názor se dále jeví jako účelový, a to s ohledem na nedostatečnou ochranu veřejných činitelů proti verbálním útokům po zrušení ustanovení § 156 odst. 3 tr. zák. novelou trestního zákona č. 253/1997 Sb. Pokud by předmětem ochrany podle ustanovení § 154 odst. 2 tr. zák. byl skutečně státní zástupce jako jednotlivce, potom před uvedenou derogací by byl chráněn duplicitně, což zajisté nebylo dříve úmyslem zákonodárce. Uvedený právní názor je ovšem rovněž věcně nesprávný. ... Pokud bychom uvedený právní názor vzali do důsledků, potom jestliže jednotlivý státní zástupce by sám byl státním orgánem, potom by současně již nemohl být pracovníkem státního orgánu (tj. pracovníkem sama sebe) a nemohl by být tedy veřejným činitelem. To by ovšem znamenalo, že by se nemohl dopustit trestných činů podle § 158 a 159 tr. zák. a nebyl by ve zvýšené míře chráněn nebo postihován v případech, kdy znak veřejného činitele (jako speciální subjekt nebo jako předmět

útoku) je okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby. Autoři předmětného právního názoru si zřejmě těchto důsledků byli vědomi, a proto platnost názoru omezují jen na ustanovení § 154 odst. 2 tr. zák. To však podtrhuje účelovost navrženého řešení a jeho nesystémovost."⁵⁸

„Vrchní soud v Praze uvedl: „Publikaci rozhodnutí nedoporučujeme. Většina soudců má totiž za to, že jednání obviněného by mělo být posouzeno nikoli jako trestný čin útoku na státní orgán dle § 154 odst. 1 tr. zák., nýbrž jako trestný čin útoku na veřejného činitele dle § 156 odst. 1 tr. zák.““⁵⁹

Nelze předpokládat, že se jedná o ojedinělý případ, kdy vzhledem k nedostatku přiměřené trestněprávní ochrany veřejných činitelů před jednáním uváděného typu dochází k „ohýbání“ či „přizpůsobování“ trestního práva hmotného a případy jsou pak podřazovány pod ustanovení § 154 odst. 2 trestního zákona. Bude se spíše jednat jen o pověstnou špičku ledovce trčící nad hladinu.

Právě učiněné tvrzení lze podložit například již v bodu 3.2. (na str. 39) zmiňovaným rozsudkem Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 3. 2006 sp. zn. 4 Tz 25/2006. Nejvyšší soudu ČR v řízení o stížnosti pro porušení zákona, kterou podal ministr spravedlnosti ČR ve prospěch obviněného, zrušil rozsudek soudu prvního stupně i jej potvrzující usnesení druhostupňové a přikázal soudu prvního stupně, aby věc v potřebném rozsahu

⁵⁸ Sbírký Orac: rozhodnutí českých soudů ve věcech trestních. Sbírký Orac - trestní. Sešit 3/2003 (celkově 32). Praha: Orac, 2003. Vychází dvanáctkrát ročně. ISSN 1213-094X. s. 97-98.

⁵⁹ Tamtéž.

znovu projednal a rozhodl, neboť byl porušen zákon v neprospěch obviněného mj. Trestný čin byl spatřován v tom, že obviněný zaslal na obvodní oddělení Policie ČR písemné podání týkající se oznámení ze spáchání trestných činů ze strany soudkyně opatrovnického oddělení okresního soudu, přičemž v tomto podání mimo jiné uvedl, že jedná zpupně, arogantně, svoji funkci soudce zneužívá i ke křivému obvinění jeho osoby, do výkonu jeho základních lidských práv zasáhla naprosto hrubě nabubřelým neomaleným způsobem klasiky bolševického stylu podle obsahu tajného pokynu Ústředního výboru Komunistické strany Československa z roku 1948, a v uvedeném podání uvádí další obdobná tvrzení vůči soudkyni vyřizující věc týkající se úpravy výchovy a výživy jeho nezletilého syna. Jindy zaslal na obvodní oddělení Policie ČR písemné podání týkající se oznámení ze spáchání trestných činů ze strany jiné soudkyně opatrovnického oddělení téhož okresního soudu, přičemž v podání mimo jiné uvedl, že soudkyně vykonává svoji pravomoc způsobem odporujícím zákonu, že opakovaně účelově lže, zcela zlikvidovala základní práva dětí a jejich otce, odvolání proti usnesení měla nechat asi půl roku ve svém šuplíku, a v uvedeném podání uvedl další obdobná tvrzení vůči soudkyni vyřizující věc týkající se úpravy výchovy a výživy nezletilých.⁶⁰ V odůvodnění rozsudku Nejvyšší soud ČR podle mého názoru velmi výstižně a správně uvedl, že legislativní změnu, jejíž podstatou je dekriminlizace urážek a pomluv veřejných činitelů, není možné v praxi trestního řízení obcházet opětnou kriminalizací těchto jednání tím, že budou podřazována pod ustanovení určené k ochraně státních orgánů jako institucí, tj. pod ustanovení § 154 odst. 2 trestního zákona o trestném činu útoku na státní orgán. Dále pak

⁶⁰ Text převzat ze systému ASPI. Interní číslo ASPI 28751 (JUD).

konstatoval, že o takový případ jde v posuzované věci, neboť je evidentní, že za účinnosti ustanovení § 156 odst. 3 trestního zákona by soudy kvalifikovaly jednání obviněného jako trestný čin útoku na veřejného činitele a nikoli jako trestný čin útoku na státní orgán.

Je mimo veškerou pochybnost, že taková situace je krajně nežádoucí. Trestní zákon neposkytuje veřejným činitelům dostatečnou ochranu před verbálními útoky ani před fyzickými útoky nedosahujícími intenzity násilí - neumožňuje je adekvátně postihovat. V praxi aplikujících orgánů (další subjekty nevylučuje) je zmíněná nedostatečnost zřetelná. Tak dochází k excesům při používání hmotněprávních norem, což je jev velmi nevitáný. Nabízí se právněfilozofická otázka: co je v nastalé situaci správné? Setrvat u provedené změny § 156 trestního zákona s přihlédnutím k tomu, že při praktické aplikaci by se mělo postupovat podle teorií daných regulí, nebo zvážit adekvátnost pocitované potřeby a trestní zákon přiměřeně přizpůsobit? Jak uvádí V. Knapp: „Právo je přímo svou podstatou dynamický systém, který se vyvíjí spolu se společností a v závislosti na tento vývoj a samo na tento vývoj působí.“⁶¹ Následně podotýká: „... požadavek, aby právo nebylo měněno nahodile a subjektivisticky, nýbrž aby bylo měněno jen tehdy, vyžaduje-li to nezbytná, vědecky zjištěná objektivní společenská potřeba. V takové situaci se totiž zpravidla i právní vědomí společnosti počíná rozcházet s platným právem a samo vyžaduje jeho korekturu. To samo působí na každodenní život lidí, na jejich každodenní vědomí a z části i na jejich

⁶¹ KNAPP, V. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-028-1. s. 34.

každodenní chování, takže se vytváří společenská situace, která je podstatně příznivější adaptaci praktického myšlení a praktického chování lidí nové právní úpravě, než je tomu v situaci, kdy nová právní norma přichází z voluntaristického, objektivními potřebami společnosti nezdůvodněného rozhodnutí.⁶²

5.2.3. Premisa třetí: změna je korespondující právnímu stavu většiny států

Navržená změna koresponduje právnímu stavu, který v trestní oblasti platí ve většině států (zvláštní trestněprávní ochrana se veřejnému činiteli poskytuje před násilným nikoliv např. jen verbálním jednáním).

S tvrzením, že většina států (oprávněně lze předpokládat, že předkladatel měl na mysli státy demokratické) poskytuje veřejným činitelům zvláštní trestněprávní ochranu pouze před násilným a nikoli verbálním jednáním se lze zřejmě ztotožnit (s výhradou výše uvedené, že totiž nejde jen o verbální útoky, ale i o útoky fyzické, které nedosahují intenzity násilí tak, jak ho pojímá náš trestní zákon). Aniž bych si činil ambice provést komplexní komparativní juristické studie srovnávající trestněprávní úpravy různých zemí, jsa limitován především jazykovou disponibilitou, rozhodl jsem se nahlédnout alespoň do dvou zemí sousedních.

⁶² KNAPP, V. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-028-1. s. 34.

Nejprve jsem zvolil stát ležící na západ od našich hranic - Bavorsko. Jak známo, Německo jest spolkovým státem, ve kterém platí právo federativní (spolkové), jehož rámec stanoví ústava (resp. v podmínkách SRN základní zákon) a práva jednotlivých zemí. Samotná ústava⁶³ hovoří o vykonavatelích veřejného úřadu v článku 34: Poruší-li někdo při výkonu veřejného úřadu, který mu byl svěřen, povinnost, jež mu byla uložena v poměru ke třetí osobě, postihuje odpovědnost zásadně stát nebo útvar, v jehož službě se nachází. Při úmyslu nebo hrubé nedbalosti je vyhrazen postih. Pro nárok na náhradu škody a pro postih nelze vyloučit řádný pořad práva. Zde se však jedná o odpovědnost „veřejných činitelů“ a nikoli o jejich ochranu - takové ustanovení základní zákon v SRN nezná. V Bavorsku je pak ústava v předmětné oblasti rozvíjena vlastním trestním a státním, resp. správním právem. Z odborných publikací⁶⁴ vyplynulo, že v trestněprávní oblasti není v Bavorsku osobám ve srovnatelném postavení jako je u nás postavení veřejného činitele poskytována ochrana před hrubou urážkou nebo pomluvou.

Zhodnotíme-li, jaká je právní úprava ve státě sousedícím s Českou republikou na druhé světové straně - tedy na Slovensku - lze konstatovat, že od 1. 1. 2006 je tam účinný zcela nový trestní zákon: Trestný zákon z 20. 5. 2005 č. 300/2005 Zb. V paragrafu, jenž koresponduje paragrafu 156 našeho trestního zákona, tedy v § 324 zařazeném v rubrice Útok na veřejného činitele, se uvádí: „(1) Kto sa inému vyhráža usmrtením,

⁶³ KLOKOČKA, V., WAGNEROVÁ, E. *Ústavy států Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-056-5. s. 235 an.

⁶⁴ *Trestní právo*, 9. vyd. Baden - Baden: STUD-JUR Nomos, stav k 31. 6. 2000, ISBN 3-7890-6865-9 a dále
BAUER, H., SCHMIDT, R. *Státní a správní právo Svobodného státu Bavorsko*. 7. vyd. Heidelberg: C. F. Mueller, 2000. ISBN 3-8114-2047-X.

ublížením na zdraví alebo spôsobením malej škody a) v úmysle pôsobiť na výkon právomoci verejného činiteľa, alebo b) pre výkon právomoci verejného činiteľa, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky. (2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 závažnejším spôsobom konania.“⁶⁵ Situace tedy je odpovídající soudobé úpravě naší - zvláštní trestněprávní ochrana i před hrubou urážkou nebo pomluvou⁶⁶ se veřejným činitelům neposkytuje.

Přesto cítím jako vhodné poukázat na použitou formulaci, že „většina (demokratických) států poskytuje zvláštní trestněprávní ochranu pouze ...“. Z toho za použití pravidel klasické logiky - aristotelského čtverce pro subjekt predikátové soudy - lze prostřednictvím vztahu kontradikce (protikladu) dovodit, že neexistuje žádná demokratická země, jež by veřejným činitelům zvláštní trestněprávní ochranu před uváděným jednáním neposkytovala; řečeno jinými slovy: existují další demokratické země, které poskytují veřejným činitelům zvláštní trestněprávní ochranu nejen před fyzickým násilím, nýbrž i před hrubou urážkou nebo pomluvou. Pro takový postup tedy zřejmě nalézají i náležitou opodstatněnost. Nemá proto významu, přiklonila-li by se Česká republika k praxi tábora většinového či menšinového.

Jako příklady dokumentující tvrzení uváděné v předešlém odstavci je možno uvést fragmenty ze dvou judikátů Evropského

⁶⁵ Iura Edition. www.zbierka.sk [online]. c1999-2005 [cit. 2006-01-10]. Dostupné z: <http://www.zbierka.sk/search-res.asp?ti=no&slovo=trestn%FD+z%Elkon&zbn=Vyh%BEadanie>

⁶⁶ V potaz byl vzat i § 373 „Ohováranie“. Tamtéž.

soudu pro lidská práva ve věcech Foucher proti Francii ze dne 18. 3. 1997 a Giulia Manzoniová proti Itálii ze dne 1. 7. 1997⁶⁷. Francouzský státní příslušník, pan F. Foucher, byl obviněn, že 13. 2. 1991 slovy, gesty a hrozbami urážel veřejné činitele, konkrétně dva příslušníky státní stáže pro lov a divoké zvířectvo. Tento čin lze podle francouzského trestního zákona potrestat desetidenním až měsíčním vězením a pokutou 2500 a 5000 franků. Italská státní příslušnice, paní Giulia Manzoniová, byla dne 25. 9. 1991 ve 23 hodin v Římě zadržena při páchání trestných činů hrubé urážky, vyhrožování a útoku na veřejného činitele, jichž se dopustila vůči dvěma příslušníkům městské policie. V rámci zkráceného řízení byla odsouzena podmíněně k trestu odnětí svobody v trvání tří měsíců a jedenácti dnů. Jak konkrétně v obou případech verbální hrubé urážky vypadaly nelze z rozhodnutí zjistit.

Závěrem této stati považuji za vhodné podotknout, že při všech prováděných srovnávaních nelze přihlížet toliko k obsahu jednotlivých trestněprávních norem v dotčených státech, nýbrž je třeba brát v potaz i další faktory, zejm. mentalitu obyvatelstva a kulturní a právní tradice.

5.2.4. Premisa čtvrtá: proporcionalita

Námitka, že občan naopak proti stejnému jednání veřejného činitele rovněž nepožívá zvýšené ochrany.

⁶⁷ Texty převzaty ze systému ASPI. Interní čísla ASPI 27778 (JUD) a 27781 (JUD).

Zde je namístě opětovně upozornit na skutečnost, že veřejný činitel (aby mu byl přiznán tento status) se vždy musí podílet na plnění úkolů společnosti a státu a používat přitom pravomoci, která mu byla v rámci odpovědnosti za plnění těchto úkolů svěřena. Plnění úkolů společnosti a státu a používání přitom svěřené pravomoci,⁶⁸ tedy uplatňování veřejné (státní) moci, determinuje Ústava ČR v článku 2 odstavec 3 tak, že státní moc, která slouží všem občanům, může být uplatňována jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.⁶⁹ Jednotlivé zákony⁷⁰ pak vymezují povinnosti, které veřejný činitel musí při jednání dodržovat. Např. příslušník Policie ČR je podle odstavce 1. § 6 zákona č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších změn, povinen při provádění služebních zákroků a služebních úkonů dbát cti, vážnosti a důstojnosti osob i své vlastní a nepřipustit, aby osobám v souvislosti s touto činností vznikla bezdůvodná újma a případný zásah do jejich práv a svobod překročil míru nezbytnou k dosažení účelu sledovaného služebním zákrokem nebo služebním úkonem. Má tedy povinnost nikoho hrubě neurážet ani nepomlouvat a priori expressis verbis danou. Státní zástupce se musí podle § 24 odst. 2 písm. b) zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších změn, ve vztahu k osobám, s nimiž při výkonu své funkce jedná, zdržet projevů osobních sympatií, náklonnosti nebo negativních postojů. Obdobné platí i o převážné většině ostatních osob vystupujících jako veřejní

⁶⁸ Obsah pojmu pravomoc tvoří vždy prvek rozhodování a prvek moci - k tomu viz např.: NOVOTNÝ, O., aj. *Trestní právo hmotné: II. Zvláštní část.* 4. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-86395-67-7. s. 241.

⁶⁹ K tomu blíže např.: GERLOCH, A., HŘEBEJK, J., ZOUBEK, V. *Ústavní systém ČR: základy českého ústavního práva.* 4. vyd. Praha: Prospektrum, 2002. ISBN 80-7175-077-8. s. 103 an.

⁷⁰ Např. zákon č. 283/1993 Sb. o státním zastupitelství, zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážci ČR, zákon č. 283/1991 Sb. o Policii ČR, zákon č. 553/1991 Sb. o obecní policii etc.

činitelé. Dojde-li pak u veřejného činitele v důsledku porušení takové povinnosti k uplatnění trestněprávní odpovědnosti, je předmětná skutečnost zohledněna při posuzování osoby pachatele⁷¹ k jeho tíži. Veřejný činitel je tak za hrubou urážku nebo pomluvu fakticky odpovědný ve větší míře než občan. Z uvedeného důvodu považují požadavek proporcionality mezi veřejnými činiteli a „běžnými“ občany vyjádřený ve shora uvedené námitce za irelevantní.

A navíc: dopustil-li by se veřejný činitel hrubě urážlivého jednání v úmyslu způsobit jinému škodu (příčemž „sledovanou škodou se rozumí nejen skutečné fyzické poškození věcí, nebo jiné materiální důsledky jednání, ale i škoda na zdraví, na právech, újma na cti, morální škoda apod.“⁷²), a to výkonem své pravomoci způsobem odporujícím zákonu (například příslušník Policie ČR při provádění služebního úkonu by úmyslně nedbal zmiňovaného ustanovení § 6 odst. 1 zákona č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších změn, a osobu, se kterou by byl ve služebním styku, by častoval vulgárními výrazy), byl by za takové jednání postižitelný pro zneužívání pravomoci veřejného činitele ve smyslu § 158 odst. 1 písm. a) trestního zákona. Vykonávat svou pravomoc způsobem odporujícím zákonu lze totiž porušováním nebo obcházením konkrétního zákona nebo právní normy na podkladě zákona vydané. Pachatel přitom jedná (koná) úmyslně aktivně v rozporu se zákonem.⁷³ Předestřenému

⁷¹ K tomu blíže např.: NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., aj. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář)*. 2. vyd. Praha: Eurounion, 2002. ISBN 80-7317-009-4. s. 18 an.

⁷² NOVOTNÝ, O., aj. *Trestní právo hmotné: II. Zvláštní část*. 4. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-86395-67-7. s. 249.

⁷³ K tomu viz např.: ŠÁMAL, P., PŮRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon: komentář - II. díl (§ 91 až § 301)*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7. s. 996.

principu proporcionality pak odpovídá, že je-li někdo ve zvýšené míře odpovědný, měl by býti ve zvýšené míře také chráněn.

6. Ochrana veřejného činitele před hrubou urážkou a pomluvou - pohled do praxe

6.1. Stručně o situaci do 31. 12. 1997

Pro přiblížení situace, za které bylo vládou navrženo vypuštění 3. odstavce v § 156 trestního zákona, jsem shromáždil statistické údaje. Vzhledem k tomu, že návrh byl předložen k projednání dne 19. 6. 1997, použil jsem dat z roku 1996.

Podle statistiky vedené Odborem systémového řízení a informatiky Policejního prezidia ČR bylo v roce 1996 v České republice pro hrubou urážku nebo pomluvu veřejného činitele ve smyslu § 156 odstavce 3 trestního zákona stíháno celkem 1423 osob. Z toho 888 deliktů směřovalo vůči hlídce příslušníků Policie ČR a 535 deliktů proti ostatním veřejným činitelům včetně strážníků obecní či městské policie. „Jemnější“ rozlišování evidence neposkytuje.

Co uvedená čísla znamenají? Například to, že při hrubém zaokrouhlení počtu obyvatel České republiky na 10 milionů připadlo v roce 1996 na 100 000 obyvatel necelých 9 stíhaných pro hrubou urážku nebo pomluvu příslušníka Policie ČR při výkonu jeho pravomoci nebo pro tento výkon. Je třeba mít na

zřeteli, že počet osob, na které je následně podána obžaloba bývá vždy nižší a počet osob skutečně odsouzených ještě nižší. Na zvážení každého ponechávám, zda, s přihlédnutím k povaze úkolů plněných příslušníky Policie ČR, šlo o nadužívání. Jistý závěr bych však na tomto místě vyvodil: rozhodně nešlo o ustanovení „mrtvé“ - z užívání vyšlé.

Z výše uvedeného taktéž vyplývá, že z celkového okruhu osob požívajících ochranu veřejného činitele byli nejčteněji napadanou skupinou právě příslušníci Policie ČR. V roce 1996 to bylo v procentuelním vyjádření 62,4 % všech veřejných činitelů v ČR. Obdobná situace byla i v letech těsně předcházejících.

6.2. Jak vnímají vypuštění 3. odstavce § 156 TZ státní zástupci - výzkum

Je obecně akceptováno, že opodstatněnost každé změny, resp. zhodnocení nakolik byla změna skutečně namístě, vždy prověří až následující konkrétno, které umožní srovnání předpokládaných následků s nastalou skutečností. Obecný systém statistického sledování kriminality neumožňuje rozlišit u osob stíhaných pro trestný čin výtržnictví ve smyslu § 202 a pro trestný čin pomluvy ve smyslu § 206 trestního zákona, zda jejich jednání směřovalo proti veřejnému činiteli.

V existujícím informačním vakuu jsem se rozhodl obrátit se přímo na veřejné činitele za účelem zjištění, jak oni sami vnímají situaci nastalou po vyjmutí 3. odstavce z § 156 trestního zákona. Jako cílovou skupinu jsem si vybral státní zástupce.

K prováděnému průzkumu jsem sestavil zcela anonymní anketní dotazník, v němž byly po předestření situace položeny následující otázky:

1) Bylo podle Vašeho názoru vypuštění 3. odstavce v § 156 trestního zákona opodstatněné?

2) Bylo by podle Vašeho názoru vhodné opětovné poskytnutí trestněprávní ochrany veřejným činitelům obdobně, jako ji poskytoval zrušený odstavec 3 § 156 trestního zákona?

3) Máte v době od 1. 1. 1998 osobní zkušenost s hrubou urážkou nebo pomluvou při výkonu své pravomoci nebo pro tento výkon?

V případě kladné odpovědi na otázku č. 3 následovala otázka č.

4) Bylo takové deliktní jednání podle Vašeho názoru efektivně řešeno?

Klasifikace respondentů byla prováděna pouze na základě kritéria, zda pracovní poměr vznikl v době od 1. 1. 1998 a později nebo již před 1. 1. 1998. Respondentům byl rovněž poskytnut prostor pro vyjádření vlastního stanoviska.⁷⁴

Údaje ankety jsem shromažďoval v období od května do října roku 2005. Aby byl provedený průzkum náležitě reprezentativní, co do počtu respondentů, dal jsem si za cíl shromáždit názory alespoň 10 % z celkového počtu všech státních zástupců v České

⁷⁴ Anketní dotazník: viz příloha č. 1 této práce.

republice. Těch bylo podle informací zveřejňovaných na webových stránkách ministerstva spravedlnost ke dni 5. 8. 2005 celkem 1099.⁷⁵ K vyhodnocení jsem nakonec získal údaje od 114 státních zástupců, tj. od 10,4 % z celkového počtu. Z hlediska územního rozvržení jsem si vytkl za cíl získání názorů státních zástupců zařazených u vždy alespoň jednoho úřadu v každém vyšším územním samosprávném celku, což se s výjimkou Libereckého kraje také zdařilo. V Karlovarském kraji se jednalo o Okresní státní zastupitelství (dále jen „OSZ“) Karlovy Vary, v Plzeňském kraji o Krajské státní zastupitelství (dále jen „KSZ“) Plzeň a OSZ Plzeň-sever, v Jihočeském kraji o KSZ České Budějovice a OSZ Český Krumlov, ve Středočeském kraji o OSZ Mladá Boleslav, v Ústeckém kraji o KSZ Ústí nad Labem, v Královehradeckém kraji o KSZ Hradec Králové, v Pardubickém kraji o OSZ Pardubice, na Vysočině o OSZ Žďár nad Sázavou, v Jihomoravském kraji o KSZ Brno, OSZ Brno-venkov a OSZ Znojmo, ve Zlínském kraji o OSZ Zlín, v Olomouckém kraji o Vrchní státní zastupitelství Olomouc a OSZ Přerov, v Moravskoslezském kraji o OSZ Karviná, v Hlavním městě Praze o Obvodní státní zastupitelství pro prahu 4, 5, 7, 8 a 10. Celkem se tedy jedná o jedno vrchní, pět krajských, jedenáct okresních a pět obvodních státních zastupitelství.

Po zpracování získaných podkladů jsem výsledky uspořádal do tabulek a názorných grafických vyobrazení, přičemž obojí je z důvodu lepší přehlednosti a nepřerušování kontinuity textu obsahem samostatné přílohy č. 2 této práce.

⁷⁵ DELTAX Systéms. portal.justice.cz [online]. Praha, 2005. [cit. 2005-08-08]. Dostupné z: <http://www.justice.cz/cgi-bin/sqw1250.cgi/zresortu/zastupci.html>

Lze shrnout, že podle názoru 45 % dotázaných nebylo vypuštění 3. odstavce v § 156 trestního zákona opodstatněné. 50 % dotázaných takový krok naproti tomu za opodstatněný považuje a 5 % neví. Opětovné poskytnutí trestněprávní ochrany veřejným činitelům obdobně, jako ji poskytoval zrušený odstavec 3 § 156 trestního zákona, by uvítalo 49 % respondentů, 45 % zastává názor opačný a 6 % neví. V době od 1. 1. 1998 mělo osobní zkušenost s hrubou urážkou nebo pomluvou při výkonu své pravomoci nebo pro tento výkon 22 % dotázaných, z nichž pak se pouze 16 % domnívá, že takové deliktní jednání bylo efektivně řešeno, zatímco celých 56 % je názoru opačného a 24 % neví; 6 % zůstalo nezodpovězeno.

Tři respondenti využili možnost vyjádřit vlastní názor. Prvním byl státní zástupce zařazený na Vrchním státním zastupitelství Olomouc, podle jehož názoru bylo vypuštění 3. odstavce v § 156 trestního zákona opodstatněné, nebylo by vhodné opětovné poskytnutí trestněprávní ochrany veřejným činitelům obdobně, jako ji poskytoval zrušený odstavec 3 § 156 trestního zákona, neměl v době od 1. 1. 1998 osobní zkušenost s hrubou urážkou nebo pomluvou při výkonu své pravomoci nebo pro tento výkon a státním zástupcem byl již před 1. 1. 1998. Tento respondent uvedl: „Verbální útoky proti veřejnému činiteli by neměly být sankcionovány výrazně přísněji, než vůči „běžnému“ občanovi, byť jsou v praxi jistě velmi časté. Veřejný činitel by měl v souvislosti s výkonem své funkce počítat s jistou mírou kritiky a negativních projevů, ovšem více než „běžný“ občan by se s nimi měl umět vypořádat a být „nad věcí“. Extrémní verbální útoky jsou postižitelné podle jiných ustanovení zvláštní části tr. zák. a v takovém případě lze

jistě posoudit závažnost takového verbálního projevu právě proti veř. činiteli v rámci hodnocení materiální stránky tr. činu (tedy stupně spol. nebezpečnosti).“ Dalšími respondenty, kteří vyjádřili vlastní názor byli dva státní zástupci zařazení u OSZ Znojmo. První, který je charakterizován naprosto shodnými odpověďmi na položené otázky jako předchozí respondent, uvedl: „Verbální útoky jsou součástí práce PČR i státních zástupců, tito musí být připraveni čelit jinak než trestněprávní ochranou.“ Druhý, podle jehož názoru nebylo vypuštění 3. odstavce v § 156 trestního zákona opodstatněné, bylo by vhodné opětovné poskytnutí trestněprávní ochrany veřejným činitelům obdobně, jako ji poskytoval zrušený odstavec 3 § 156 trestního zákona, neměl v době od 1. 1. 1998 osobní zkušenost s hrubou urážkou nebo pomluvou při výkonu své pravomoci nebo pro tento výkon a státním zástupcem byl již před 1. 1. 1998, uvedl: „Pokud je dle judikatury cloumání za opasek příslušníka policie a poliček hrubá urážka skutkem, má to na veřejnosti nepříznivý dopad v místě, kde je tento osobně znám a vykonává v tomto okrsku službu.“

Výsledky provedeného výzkumu se na první pohled mohou jevit jako kompromisní, a to zejména při pohledu na jejich grafické vyobrazení. O čem ale fakticky zjištěná situace vypovídá? Celými 49 % respondentů je současná pozitivní trestněprávní ochrana veřejných činitelů před hrubou urážkou nebo pomluvou vnímána jako nedostatečná. S přihlédnutím ke skutečnosti, že jejich postoje jsou determinovány každodenní realitou vykonávané praxe a k odstupu více než sedmi let od provedené změny, jeví se tomu odpovídající teoretické úvahy

užité ve vládním návrhu zákona na vypuštění 3. odstavce z § 156
trestního zákona jako (přinejmenším z části) liché.

7. Návrhy de lege ferenda

De lege ferenda bych vzhledem ke všemu doposud uvedenému doporučoval opětovné konstituování speciální trestněprávní ochrany veřejného činitele před hrubou urážkou a pomluvou. Domnívám se, že taková právní úprava by byla přiměřená existujícím společenským podmínkám, zájmům a potřebám.

Veřejní činitelé se vždy podílejí na plnění úkolů společnosti a státu. Stát jako forma organizace společnosti musí především chránit své občany před nebezpečím a být tak zárukou práv a svobod jednotlivce. K tomu musí být k dispozici náležitá oprávnění a ochrana jednotlivých subjektů, které je realizují. Bez práv státu nemohou existovat práva jeho občanů (ani dalších jednotlivců). V „polistopadovém období“ se český stát, zdá se z hlediska přijímaných právních úprav, stal spíše otloukánekem, k jehož právům se hledělo jen minimálně. Veřejní činitelé se v nastolené atmosféře stali mnohdy terčem posměchu a pohrdání. Za takové situace, kdy vlastní vážnost, která se má pojit k představiteli veřejné moci, je podstatně snížena, si nelze představit účinné zabezpečování ochrany cti, vážnosti, důstojnosti a jiných práv ostatních osob před jejich rušiteli. Cílem navrhovaných úprav rozhodně není vytvoření jakési aury nedotknutelnosti u veřejných činitelů, jejich adorace, nýbrž, v reakci na neuspokojivou existující situaci, umožnění nerušeného výkonu činnosti, jež je ku prospěchu celé společnosti.

Problematika má více možných řešení, která níže uvádím. V návrzích je i pro futuro používána stávající terminologie hovořící o veřejných činitelích, třebaže nově připravovaný trestní zákon⁷⁶ pracuje namísto toho s pojmem úřední osoba. Rovněž pak odkazy směřují k číslům paragrafů v trestním zákoně č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších změn. Hovoří-li se tedy o § 156 zařazeném pod rubrikou Útok na veřejného činitele, jedná se z hlediska připravovaného trestního zákona o § 298 - Vyhrožování s cílem působit na úřední osobu. Znění obou zmiňovaných paragrafů jsou v zásadě shodná. Zmiňují-li se o trestném činu pomluvy podle § 206 stávajícího trestního zákona, jedná se z hlediska trestního zákona připravovaného o § 160 nesoucí stejné označení; znění obou paragrafů jsou naprosto totožná. Dále uváděné návrhy jsou tak využitelné i po přijetí nové hmotněprávní úpravy.

I.

První varianta, která ovšem podle mého názoru není v současném právně politickém klimatu realizovatelná, je uskutečnění „restitutio in integrum“ - tedy uvedení v předešlý stav. Do § 156 trestního zákona by se tedy vrátil 3. odstavec ve své podobě před vypuštěním. Osobně bych tuto variantu neupřednostňoval a přikláněl bych se k jisté modernizaci dále zmiňované, jež by odpovídala současným podmínkám.

⁷⁶ Zde se má na mysli text návrhu zákona zamítnutý dne 21. 3. 2006 Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR - viz Parlament ČR, Poslanecká sněmovna. Sněmovní tisk 744: v. n. z. trestní zákoník - EU [online]. Praha, 2006. [cit. 2006-10-14]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=744>.

II.

Druhou možností je za dále uvedených předpokladů postihovat hrubou urážku veřejného činitele při výkonu jeho pravomoci nebo pro tento výkon v odlišném ustanovení nežli jeho pomluvu.

Vypuštěné ustanovení odstavce 3 § 156 lze přizpůsobit ohledně *hrubé urážky* tak, že nezbytným znakem by bylo, aby k ní došlo veřejně. Veřejný činitel by tedy nebyl privilegovaně chráněn před urážkou, jež by byla učiněna např. mezi čtyřma očima, tedy v těch případech, kde by zasahovala toliko jeho vnitřní stav vycházející z hodnocení sama sebe. Právě tehdy a jen tehdy - u „neveřejné“ urážky - je namíště požadavek současné judikatury, která uvádí, že by schopnost s takovýmito projevy se vyrovnat měla být součástí profesionálního přístupu veřejného činitele k výkonu funkce.⁷⁷ V takovém případě totiž urážka nezpůsobuje veřejnému činiteli újmu na dobré pověsti, vážnosti a důstojnosti v očích „ostatní veřejnosti“, tedy bráno z objektivního hlediska: ve vnějším světě. Subjektivně pocíťovanou újmu lze korigovat subjektivním přístupem, následky objektivní (navenek škodlivě působící) újmy však subjektivním přístupem napravitelné býti nemohou.

Ustanovení by mohlo být koncipováno následovně:

„(3) Kdo veřejně hrubě urazí veřejného činitele při výkonu jeho pravomoci nebo pro tento výkon, bude potrestán ...“

⁷⁷ Srov. Rt 4 Tz 25/2006. Vlastní názory k uvedenému judikátu viz str. 39 této práce.

Pomluva veřejného činitele při výkonu jeho pravomoci nebo pro tento výkon by vystupovala jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sankce u stávajícího § 206 trestního zákona, a to v samostatném třetím odstavci. Možná konstrukce je následující:

„(1) „Kdo o jiném sdělí nepravdivý údaj, který je způsobilý značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů, zejména poškodit jej v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí nebo jiným obdobně účinným způsobem

(3) Odnětím svobody až na ... bude pachatel potrestán, dopustí-li se jednání uvedeného v odstavci 1 v úmyslu postihnout jím veřejného činitele při výkonu jeho pravomoci nebo pro tento výkon.“

Právě popsaný způsob řešení hrubé urážky a pomluvy veřejného činitele při výkonu jeho pravomoci nebo pro tento výkon se mi jeví jako nejvhodnější.

III.

Třetím eventuálním řešením by byla možnost přiznat trestněprávní ochranu před hrubou urážkou nebo pomluvou jen některým kategoriím veřejných činitelů. Jedním z problémů, které by se musely nezbytně vyřešit, by byl vhodný výběr a definování oněch kategorií. Např. by to byli (samozřejmě z okruhu osob vymezených v § 89 odstavec 9 a 162a odstavec 2 trestního zákona) pracovníci podílející se na plnění úkolů společnosti bezpečnostního charakteru.

8. Závěr

V předmětné práci jsem se poskytnutého prostoru snažil využít k podrobnému zaměření se na problematiku ochrany veřejných činitelů před urážkou a pomluvou jako jedné z výšečí tématu týkajícího se veřejných činitelů. Dané problematice jsem se věnoval co nejsvědomitěji a se snahou po maximální možné objektivitě. Přesto je však každá práce obsahující autorovy vlastní názory do jisté míry nezbytně dílem subjektivním. Jsem si vědom toho, že mnou prezentovaná stanoviska, úvahy i polemiky nemusejí být z různých důvodů konformní s názory jiných osob. V takovém případě bych chtěl všechny, jichž se to týká, požádat o shovívavost. Jsem samozřejmě připraven vést diskuzi o jakémkoli odchylném nebo přímo opačném názoru.

A tak bych jen na konec uvedl jedno přísloví, jehož duch prostupuje celou prací:

HUMANI IURIS CONDICIO SEMPER IN INFINITUM DECURRIT ET NIHIL EST
IN EA, QUOD STARE PERPETUO POSSIT

Podoba práva lidského se stále do nekonečna mění, a není v něm
nic, co by mohlo trvat věčně.

9. Literatura

1. BAUER, H., SCHMIDT, R. *Státní a správní právo Svobodného státu Bavorsko*. 7. vyd. Heidelberg: C. F. Mueller, 2000. ISBN 3-8114-2047-X.
2. BOGUSZAK, J., ČAPEK, J., GERLOCH, A. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. 323 s. ISBN 80-86432-13-0.
3. ČERVENÝ, Z., ŠLAUF, V. *Přestupkové právo: komentář k zákonu o přestupcích včetně souvisejících předpisů*. 12. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-508-7. 451 s.
4. DOLENSKÝ, A., aj. *Trestní zákon: stručný komentář*. 1. vyd. Praha: Eurounion, 1995. 440 s. ISBN 80-85858-23-1.
5. FENYK, J., ILLKOVÁ, P. *Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu zákonu: výňatky z hmotněprávních rozhodnutí a stanovisek 1918-1995*. 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 1995. XII, 795 s. ISBN 80-7179-038-9.
6. FILIPEC, J., aj. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. 2. vyd. Praha: Academia, 1994. 647 s. ISBN 80-200-0493-9.
7. GERLOCH, A., HŘEBEJK, J., ZOUBEK, V. *Ústavní systém ČR: základy českého ústavního práva*. 4. vyd. Praha: Prospektrum, 2002. 564 s. ISBN 80-7175-077-8.
8. GŘIVNA, T. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 121 s. ISBN 80-246-1107-4.
9. HENDRYCH, D., aj. *Právní slovník*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. xx, 1320 s. ISBN 80-7179-740-5.
10. HENDRYCH, D., aj. *Správní právo: obecná část*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. xxxiv, 822 s. ISBN 80-7179-442-2.
11. HOLUB, M., aj. *Občanský zákoník: komentář. Svazek 1, § 1-487*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2003. 755 s. ISBN 80-7201-106-4.
12. HORZINKOVÁ, E., ČECHMÁNEK, B. *Přestupky a správní trestání*. 3. vyd. Praha: Eurounion, 2003. 354 s. ISBN 80-7317-025-6.
13. HORZINKOVÁ, E., ČECHMÁNEK, B. *Zákon o Policii České republiky a související předpisy*. 2. vyd. Praha: Eurounion, 2001. 203 s. ISBN 80-7317-003-5.
14. INCIARDI, J., A. *Trestní spravedlnost*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1994. 796 s. ISBN 80-85605-30-9.
15. JELÍNEK, J., aj. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. vyd. Praha: Linde, 2005. 794 s. ISBN 80-7201-533-8.
16. JELÍNEK, J., aj. *Trestní zákon a trestní řád: poznámkové vydání s judikaturou*. 23. vyd. Praha: Linde, 2005. 1009 s. ISBN 80-7201-560-5.

17. KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1.
18. KLOKOČKA, V., WAGNEROVÁ, E. *Ústavy států Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Linde, 1997. 788 s. ISBN 80-7201-056-5.
19. KNAP, K., ŠVESTKA, J., aj. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 3. vyd. Praha: Linde, 1996. 361 s. ISBN 80-7201-029-8.
20. KNAPP, V. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995. xvi, 247 s. ISBN 80-7179-028-1.
21. KRATOCHVÍL, V., aj. *Trestní právo hmotné: Obecná část*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 571 s. Edice učebnic PrF MU v Brně ; sv. 307. ISBN 80-210-2985-4.
22. KUČERA, P., RICHTER, M. *Trestní postih verbálních útoků*. *Trestní právo*, leden 2006, roč. XI, č. 1, s. 4-5. ISSN 1211-2860.
23. KUČHTA, J., KALVODOVÁ, V., ZEZULOVÁ, J. *Trestní právo hmotné: Zvláštní část*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 182 s. Edice učebnic PrF MU v Brně; sv. 260. ISBN 80-210-2530-1.
24. MADAR, Z., aj. *Právní slovník: II díl. P-Ž*. 5. vyd. Praha: Panorama, 1988. 679 s.
25. MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva: I. Habsburská monarchie (1526-1918)*. 1. vyd. Praha: Themis, 1997. 178 s. ISBN 80-85821-52-4.
26. MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva: II. Československá republika (1918-1939)*. 1. vyd. Praha: Police history, 1999. 230 s. ISBN 80-902670-0-9.
27. MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva: III. Protektorát Čechy a Morava a Slovenský stát (1939-1945)*. 1. vyd. Praha: Police history, 2001. 230 s. ISBN 80-86477-01-0.
28. MALÝ, K. *České právo v minulosti*. 1. vyd. Praha: Orac, 1995. 269 s. ISBN 80-85903-01-6.
29. *Masarykův Slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí*. 1. vyd. Praha: Československý kompas, 1925-1933. 7 svazků.
30. NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., aj. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář)*. 2. vyd. Praha: Eurounion, 2002. 1640 s. ISBN 80-7317-009-4.
31. NOVOTNÝ, O., aj. *Trestní právo hmotné: I. Obecná část, II. Zvláštní část*. 4. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2003. 2 sv. (435, 440 s.) ISBN 80-7357-004-1.
32. ONDRUŠ, R. *Správní řád: nový zákon s důvodovou zprávou a poznámkami*. 1. vyd. Praha: Linde, 2005. 515 s. ISBN 80-7201-523-0.
33. ONDRUŠ, R. *Vybraná rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ve věcech administrativních 1918-1948 a jejich využití v současné aplikační praxi*. 1. vyd. Praha: Linde, 2001. 435 s. ISBN 80-7201-293-2.
34. PAVLÍČEK, V., aj. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář. 2. díl, Práva a svobody*. 2. dopl. a podstatně rozš. vyd. Praha: Linde, 1999. 975 s. ISBN 80-7201-170-7.

35. PENZEŠ, L. *Občan a bezpečnost: jak se bránit před zločinem*. 1. vyd. Praha: Eurounion, 1996. 122 s. ISBN 80-85858-41-X.
36. POLÁČEK, F., aj. *Československé trestní zákony platné v zemích české a moravskoslezské*. 2. vyd. Praha: Linhart, 1947. 741 s.
37. POMAHAČ, R. *Nový správní řád mezi řádky*. In. *Nový správní řád: zákon č. 500/2004 Sb., 500/2004 Sb. ACT of 24th June 2004 Code of Administrative Procedure*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2005. 555 s. ISBN 80-7357-109-9. s. 73-82.
38. RÁLIŠ, A. *Delikty proti cti na venkově: kriminologická studie*. 1. vyd. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 1929. 107 s.
39. SAMAŠ, O., STIFFEL, H., TOMAN, P., *Trestný zákon: stručný komentár*. 1. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2006. 884 s. ISBN 80-8078-078-1.
40. SCHELLE, K. *Vývoj veřejné správy v letech 1848-1990*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. 430 s. ISBN 80-86861-66-X.
41. SOLNAŘ, V. *Československý trestní řád platný v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: s vedlejšími předpisy, které jej doplňují*. 1. vyd. Praha: Všehrd, 1932. 377 s.
42. SOLNAŘ, V., CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J. *Základy trestní odpovědnosti: podstatně přepracované a doplněné vydání*. 1. vyd. Praha: Orac, 2003. 455 s. ISBN-80-86199-74-6.
43. SÝKORA, V. *Soukromožalobní delikty: příspěvek k otázce aktivní legitimace*. 1. vyd. Praha: Linhart, 1941. 71 s.
44. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon: komentář - I. díl (§ 1 až § 90), II. díl (§ 91 až § 301)*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. 2 sv. (xxi, 721 s., xv, 996 s.) ISBN 80-7179-579-8.
45. ŠTĚPÁN, J. *Logika a právo*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. vii, 128 s. ISBN 80-7179-872-X.
46. *Trestní právo*. 9. vyd. Baden - Baden: STUD-JUR Nomos, stav k 31. 6. 2000, ISBN 3-7890-6865-9.
47. VOJÁČEK, L. *Urážky, pomluvy, nactiutrhání: ochrana cti v československém trestním právu*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. 503 s. ISBN 80-86861-51-1.

10. Přílohy

Příloha č. 1

Anketní dotazník

Situace:

V roce 1997 byl prostřednictvím zákona č. 253/1997 Sb., s účinností od 1.1.1998 novelizován trestní zákon mj. tak, že v § 156 byl vypuštěn odstavec 3, jenž zněl: „Kdo hrubě urazí nebo pomluví veřejného činitele při výkonu jeho pravomoci nebo pro tento výkon, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem.“

Důvodová zpráva k věci argumentovala nadbytečností předmětné skutkové podstaty (s ohledem na ostatní skutkové podstaty precizněji chránící čest a osobní vážnost) a dále námitkou, že občan naopak proti stejnému jednání veřejného činitele rovněž nepoživá zvýšené ochrany. Závěrem bylo poukazováno na to, že dojde-li napříště k jednání do té doby sankcionovanému v § 156 odst. 3 trestního zákona, je takové jednání nadále postižitelné ve smyslu § 202 (výtržnictví) a § 206 (pomluva) trestního zákona, tedy podle ustanovení chránících každou fyzickou osobu.

Otázky:

1. Bylo podle Vašeho názoru vypuštění 3. odstavce v § 156 trestního zákona opodstatněné?

Ano

Ne

Nevím

2. Bylo by podle Vašeho názoru vhodné opětovné poskytnutí trestněprávní ochrany veřejným činitelům tak, jak ji poskytoval zrušený odst. 3 § 156 trestního zákona?

Ano

Ne

Nevím

3. Máte v době od 1.1.1998 osobní zkušenost s hrubou urážkou nebo pomluvou při výkonu své pravomoci nebo pro tento výkon?

Ano

Ne

Otázku č. 4 zodpovědět jen v případě kladné odpovědi na otázku č. 3.

4. Bylo takové deliktní jednání podle Vašeho názoru efektivně řešeno?

Ano

Ne

Nevím

Klasifikace respondenta:

Výkon služby:

přímý

nepřímý

Vznik služebního poměru:

Od 1.1.1998
a později

Již před 1.1.1998

Vybranou odpověď označte křížkem.
Druhou stranu lze využít pro vyjádření vlastního stanoviska.

Příloha č. 2

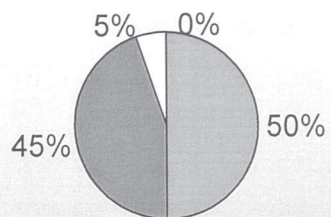
Tabulka č. 1 přehledně dokumentuje strukturu odpovědí všech 114 respondentů na otázky položené v anketním dotazníku.

Tabulka č. 1

	Otázka č.1	Otázka č.2	Otázka č.3	Otázka č.4
Ano	57	56	25	4
Ne	51	51	89	14
Nevím	6	7	0	6
Nezodpovězeno	0	0	0	90

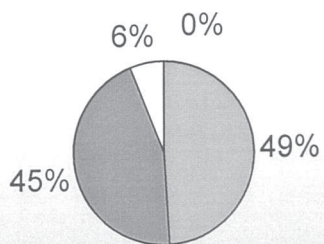
Následují čtyři grafy, které strukturu jednotlivých odpovědí názorně vyobrazují a zachycují procentuální poměr.

Struktura odpovědí na otázku č.1

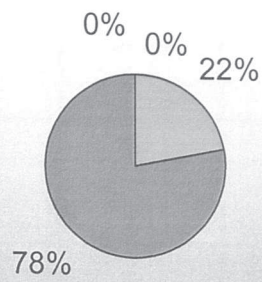
■ Ano ■ Ne □ Nevím □ Nezodpovězeno

Struktura odpovědí na otázku č.2

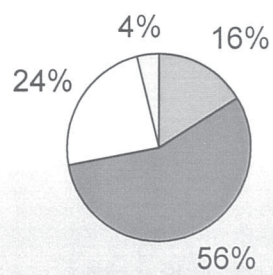
■ Ano ■ Ne □ Nevím □ Nezodpovězeno

Struktura odpovědí na otázku č.3

■ Ano ■ Ne □ Nevím □ Nezodpovězeno

Struktura odpovědí na otázku č.4

■ Ano ■ Ne □ Nevím □ Nezodpovězeno

Tabulka č. 2 zobrazuje strukturu odpovědí po rozčlenění na respondenty, jejichž pracovní poměr vznikl již před 1. 1. 1998 a respondenty se vznikem pracovního poměru 1. 1. 1998 a později.

Tabulka č. 2

	Otázka č.1		Otázka č.2		Otázka č.3		Otázka č.4	
	Před	Po	Před	Po	Před	Po	Před	Po
Ano	57		56		25		4	
	43	14	42	14	23	2	4	0
Ne	51		51		89		14	
	36	15	36	15	59	30	12	2
Nevím	6		7		0		6	
	3	3	4	3	0	0	6	0
Nezodpovězeno	0		0		0		90	
	0	0	0	0	0	0	60	30

Vznik pracovního poměru
 před 1.1.1998 108 celkem
 1.1.1998 a později 61 celkem

Tytéž údaje v grafickém vyjádření.

